

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

Кафедра права

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА НАПИСАННЯ КУРСОВИХ
РОБІТ З ПРАВознавчого циклу дисциплін

Мелітополь 2019

УДК [378.09.322:001.89]:340 (072)
О-64

Попенко Я.В., Гапотій В.Д., Мінкова О.Г., Поліщук В.Г. Організація та методика написання курсових робіт з правознавчого циклу дисциплін: методичні рекомендації [Електронний ресурс]. Мелітополь: МДПУ ім. Б.Хмельницького, 2019. – 63 с.

Методичні рекомендації включають методологію науково-дослідної роботи студентів, положення про курсову роботу, вимоги до її структури, змісту, правила оформлення відповідно до діючих державних стандартів. Подана низка зразків оформлення необхідної документації.

Методичні рекомендації призначені для здобувачів вищої освіти освітньо-професійної програми Право денної та заочної форми навчання Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

В.В. Очеретяний – кандидат історичних наук, доцент кафедри правового регулювання економіки і правознавства Вінницького навчально-наукового інституту економіки Тернопільського національного економічного університету.

В.В. Михайлов – кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін Таврійського державного агротехнологічного університету.

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, протокол № 1 від 30 серпня 2019 р.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА		4
РОЗДІЛ 1.	Поняття науково-дослідницької роботи студентів, її завдання, форми і принципи	5
РОЗДІЛ 2.	Методологія сучасної юридичної науки	8
РОЗДІЛ 3.	Курсова робота з юридичних дисциплін	18
РОЗДІЛ 4.	Методика виконання основних етапів студентської наукової роботи	22
РОЗДІЛ 5.	Загальні правила оформлення курсової роботи	30
РОЗДІЛ 6.	Орієнтовний перелік тем для написання курсових робіт з правознавчого циклу дисциплін	37
РОЗДІЛ 7.	Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел, який наводять у курсовій роботі	48
ЛІТЕРАТУРА		55
ДОДАТКИ		57

ПЕРЕДМОВА

Розвиток сучасної освіти України, визначений стратегією її приєднання до європейської системи освіти, зумовлює необхідність покращення якості підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах шляхом поєднання навчальної та наукової роботи здобувачів вищої освіти (далі – ЗВО), а також активізації індивідуальної роботи з ними. Це потребує активного залучення здобувачів вищої освіти до науково-дослідницької роботи. Набуті при цьому навички допомагають бакалаврам порівняно легко включатися в професійну діяльність, переводити наукові знання в площину практичного використання. Тому запропоновані методичні рекомендації як раз і призначені допомогти ЗВО у подоланні цих труднощів. Вони спрямовані на підвищення результативності навчально-дослідницької і науково-дослідницької роботи ЗВО.

Автори поставили собі за мету конкретизувати вимоги до виконання та оформлення курсових робіт відповідно до навчальних дисциплін юридичного профілю.

У рекомендаціях докладно висвітлено етапи підготовки курсових робіт, складання програми дослідження, пошук, накопичення та обробка наукової інформації, визначення об'єкта і предмета, мети і завдань, оформлення результатів у вигляді курсової роботи.

Написання методичних рекомендацій стало можливим завдяки використанню праць багатьох авторів, перелік яких подано у списку літератури. Таким чином, у рекомендаціях компактно зібрано відомості, розпорошені у різних джерелах. Це значно полегшує працю ЗВО, оскільки на самостійний пошук цих матеріалів необхідно було б витратити чимало часу і зусиль, які тепер можуть бути спрямовані на вирішення творчих дослідницьких завдань.

Методичні рекомендації адаптовані до навчального плану освітньо-професійної програми Право денної та заочної форми навчання Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького і призначений, передусім, для ЗВО, які навчаються на цій спеціальності. Проте, вони можуть бути також корисні для студентів інших спеціальностей.

Методичні рекомендації «Організація та методика написання курсових робіт з правознавчого циклу дисциплін» складені згідно з Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України (затверджене наказом Міністерства освіти України від 2 червня 1993 р. № 161) та Положенням № 346 про курсові роботи в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького (затверджено 04.10.2019 р., № 32/01-05).

РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ, ЇЇ ЗАВДАННЯ, ФОРМИ І ПРИНЦИПИ

Наукова діяльність – це інтелектуальна творча робота, спрямована на здобуття і використання нових знань. Заняття науковою діяльністю вимагає особливої підготовки: освоєння засобів, прийомів та методів проведення наукових досліджень. Науково-дослідна діяльність студентів (*НДДС*) є важливим чинником підготовки висококваліфікованих фахівців. Вона здійснюється як у рамках навчального процесу, так і у позанавчальний час. НДДС у межах навчального процесу є обов'язковою для кожного студента і охоплює такі форми навчальної роботи, як:

- написання рефератів з правознавчого циклу дисциплін;
- виконання контрольних робіт з елементами проблемного пошуку;
- виконання нетипових завдань дослідницького характеру в період навчальної та виробничої практики;
- підготовка та захист курсових та дипломних робіт, пов'язаних із проблематикою наукових досліджень кафедри права.

Поза навчальним процесом НДДС спеціальності 081 Право здійснюється у межах:

- Студентського наукового гуртка;
- «Науково-дослідного центру Цивільного права та Цивільного процесу» (кафедра права);
- «Науково-практичного центру захисту прав, свобод та законних інтересів громадян» (кафедра права);
- Юридичної клініки «Вікторія» (кафедра права).

Для раціональної організації науково-дослідницької роботи та підвищення її ефективності студенту слід дотримуватися найважливіших принципів організації наукової роботи. Вони досить докладно описані та охарактеризовані, тому тут ми дозволимо собі лише стисло їх нагадати:

1. До наукової роботи слід підходити **творчо**, намагатися осмислювати факти, явища, проблеми та закономірності прагнути до наукової новизни.

2. Необхідно **планувати** роботу, контролювати вчасність виконання основних етапів, оцінювати результати, а також за потреби корегувати план.

3. Збираючи матеріал, потрібно одночасно його **систематизувати**. Для цього доцільно складати особисту картотеку.

4. Впродовж періоду роботи слід максимально **зосереджувати** свою увагу на предметі дослідження, постійно над ним розмірковувати (*мозок працює не лише під час «сидіння» за робочим столом*). При цьому корисно мати блокнот для запису думок та запитань, що виникають у будь-який момент.

5. Важливо **обмежувати себе** у широті та глибині розробки теми, зосередитися на кінцевій меті і конкретних завданнях, а не піддаватися спокусі досягнути неосяжне чи заглиблюватися у проблему до безкінечності.

6. Незважаючи на те, що студент є повноправним автором власної розробки, наукова діяльність має **колективний** характер. Тому необхідно на усіх етапах роботи звертатися за порадами до наукового керівника, інших викладачів кафедри, колективно обговорювати тему дослідження, постановку завдань та отримані результати.

7. Важливо оптимально **організувати** робоче місце, прибрати зайві предмети, що відволікають думку, додержуватися дисципліни та гігієни праці (*перевтома не сприяє ефективній науковій роботі*).

Загалом НДДС забезпечує:

- прискорене оволодіння юридичною спеціальністю;
- розширення теоретичного кругозору та наукової ерудиції;
- формування наукового світогляду;
- оволодіння методологією та методами наукового дослідження;
- розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей студентів;
- прищеплення навичок самостійної науково-дослідницької діяльності;
- розвиток ініціативи;
- здатності застосовувати теоретичні знання у практичній роботі бакалавра права;
- вміння постійного оновлення та вдосконалення знань з обраної галузі.

Водночас, не зайвим буде нагадати, що людина, яка займається наукою повинна мати певні особистісні й творчі якості. Досить детально ці якості наведені у підручнику В.М. Шейко та Н.М. Кушнарєнко «Організація та методика науково-дослідницької діяльності».

Основні якості, що відповідають статусу науковця

№ з/п	Творчі та ділові якості	Основні характеристики
1.	Професійні знання	Наявність знань, що відповідають вимогам обраної діяльності. Обов'язкові елементи: високий рівень базової освіти, вміння користуватися комп'ютером, знання рідної та іноземної мов
2.	Допитливість	Високий рівень внутрішнього прагнення до пізнання істини, увага до непізнаного і незрозумілого, високий інтерес до нових знань, зокрема, наукової літератури як джерела знання
3.	Спостережливість	Здатність до цілеспрямованого сприйняття об'єктивних властивостей досліджуваних явищ, процесів, предметів
4.	Ініціативність	Здатність до самостійних рішень, внутрішнє спонукання до нових форм діяльності
5.	Почуття нового	Винахідництво, активна підтримка нового, творчий характер діяльності, нетерпимість до догматизму
6.	Зацікавленість у справі	Наявність мотивів, ідей, що спонукають до дослідження. Ставлення до праці, як до важливого, привабливого заняття
7.	Пунктуальність, ретельність	Своєчасне і якісне виконання плану роботи, доручень тощо
8.	Відповідальність і надійність	Здатність брати на себе відповідальність за певну ділянку роботи, справу, за свої або чийсь вчинки, дії, слова
9.	Комунікабельність	Уміння налагоджувати зв'язки з різними за віком,

		характером та посадою людьми
10.	Доброзичливість	Людяність, повага до інших людей, здатність розділити успіхи свого колективу
11.	Честолюбство	Прагнення стати відомим, мати популярність, можливість просування на службі
12.	Зовнішній вигляд	Гармонійне поєднання привабливості й елегантного стилю в одязі

Безперечно, знайти людину, яка б відповідала в повному обсязі всім переліченим якостям важко, їх слід виховувати. Необхідна постійна робота над собою для розвитку здібностей, пам'яті, уваги, спостережливості, формування навичок.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ І МЕТОДИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ. МЕТОДОЛОГІЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

Наука й наукові дослідження в сучасному світі.

Наукова теорія – це найвища форма узагальнення та систематизації знань. Існує багато різних визначень теорії. Розрізняють:

- *гносеологічний підхід* – визначає теорію як узагальнення результатів багатовікової історії, впродовж якої предметно-практична й духовна діяльність людини розширювала горизонт пізнання явищ природи, суспільства й мислення. Гносеологія встановлює, внаслідок чого з'являється теорія і для чого вона потрібна;

- *логічний підхід* – розкриває структуру теорії та її співвідношення із закономірностями розвитку об'єктивної дійсності;

- *методологічний підхід визначає, що і як вивчається за допомогою теорії.*

Функціями наукової теорії є: пояснювальна, передбачувальна, фактична, систематична (передбачає спадкоємність знань) та методологічна.

Розробка наукової теорії пов'язана з такими чинниками: виникнення ідей, формулюванням принципів, законів, міркувань, положень, категорій, понять; узагальнення наукових фактів; використання аксіом; висунення гіпотез; доведення теорем. Ідеї виникають на основі практики та змінюються у зв'язку зі зміною суспільного буття. Існують передові, прогресивні ідеї, які сприяють розвитку суспільства, і непрогресивні ідеї, які гальмують його.

Наукова ідея – це така форма думки, яка дає нове пояснення явищ. Вона базується на знаннях, які вже накопичено, і розкриває раніше не помічені закономірності. Народження ідей і становить механізм пізнання. Нова ідея змінює уявлення вченого не в результаті суворого логічного обґрунтування наявного знання, вона не є простим узагальненням. Ідея – це якісний стрибок думки за межі чуттєвих даних із суворо обґрунтованим значенням.

Принцип – це головне вихідне положення наукової теорії, що виступає як перше й найабстрактніше визначення ідеї як початкової форми систематизації знань. Принцип не вичерпує всього змісту ідеї. Якщо в основі теорії лежить завжди одна ідея, то принципів може бути декілька. Ідеї та принципи створюють закони науки.

До загальнонаукових принципів дослідження належать:

- **термінологічний принцип** передбачає вивчення історії термінів та позначуваних ними понять, розробку або уточнення змісту та обсягу понять, встановлення взаємозв'язку і субординації понять, їх місця в понятійному апараті теорії, на базі якої базується дослідження. Вирішити це завдання допомагає метод *термінологічного аналізу і метод операціоналізації понять*.

- **системний підхід** – комплексне дослідження великих і складних об'єктів (систем), дослідження їх як єдиного цілого з узгодженим функціонуванням усіх елементів і частин. Згідно з системним підходом, система – це цілісність, яка становить єдність закономірно розташованих і взаємопов'язаних частин. *Основними ознаками системи є:*

1. Наявність найпростіших одиниць – елементів, які її складають;
2. Наявність підсистем – результатів взаємодії елементів;
3. Наявність компонентів – результатів взаємодії підсистем, які можна розглядати у відносній ізольованості, поза зв'язками з іншими процесами;
4. Наявність внутрішньої структури зв'язків між цими компонентами, а також

їхніми підсистемами;

5. Наявність певного рівня цілісності, ознакою якої є те, що система завдяки взаємодії компонентів одержує інтегральний результат;

6. Наявність у структурі системоутворюючих зв'язків, які об'єднують компоненти і підсистеми як частини в єдину систему;

7. Зв'язок з іншими системами зовнішнього середовища.

➤ **структурно-функціональний підхід** полягає у виділенні в системних об'єктах структурних елементів (компонентів, підсистем) і визначенні їхньої ролі (функцій) у системі. Елементи і зв'язки між ними створюють структуру системи. Кожний елемент виконує свої специфічні функції, які «працюють» на загальносистемні функції. Структура характеризує систему в статиці, функції – у динаміці. Між ними є певна залежність.

➤ **системно-діяльнісний підхід** – вказує на певний компонентний склад людської діяльності. Серед найсуттєвіших її компонентів: *потреба – суб'єкт – об'єкт – процеси – умови – результат*. Це створює можливість комплексно дослідити будь-яку сферу людської діяльності.

➤ **діяльнісний підхід** – категорія предметної діяльності людини (групи людей, соціуму в цілому). Діяльність людини може розглядатися в загальному значенні цього слова – як динамічна система взаємодії людини із зовнішнім середовищем, а також у вузькому, конкретному – як специфічна професійна, наукова, навчальна тощо форма активності людини, у якій вона досягає свідомо поставлених цілей, що формуються внаслідок виникнення певних потреб.

Будь-яка діяльність здійснюється завдяки множині взаємопов'язаних дій – одиниць діяльності, що не розкладаються на простіші, внаслідок якої досягається конкретна мета діяльності. Мета діяльності зумовлена певною потребою, задоволення якої потребує певних дій. Завдання діяльності – це потреба, яка виникає за певних умов і може бути реалізована завдяки структурі діяльності, до якої належать:

1. *Предмет діяльності* – елементи навколишнього середовища, які має суб'єкт до початку своєї діяльності і які підлягають трансформації в продукт діяльності;

2. *Засіб діяльності* – об'єкт, що опосередковує вплив суб'єкта на предмет діяльності (називають «знаряддям праці»), і стимули, що використовуються у певному виді діяльності;

3. *Процедури діяльності* – технологія (спосіб) одержання бажаного продукту;

4. *Умови діяльності* – характеристика оточення суб'єкта в процесі діяльності, соціальні умови, просторові та часові чинники;

5. *Продукт діяльності* – те, що є результатом трансформації предмета в процесі діяльності.

➤ **інформаційний підхід** – при вивченні будь-якого об'єкта, процесу чи явища в природі чи суспільстві, перш за все, виявляються найхарактерніші для нього інформаційні аспекти.

➤ **соціокультурний підхід** – акцентує увагу на єдності культури та соціальності, базується на наукових досягненнях культурології, педагогіки, етнографії, соціології, історичної і психологічної антропології, теорії соціальних комунікацій тощо. Соціокультурний підхід сконцентрований перш за все: на стратегічних соціальних цілях історичного відтворення суспільства з його національною культурною специфікою і системних характеристиках культурно-ціннісних комплексів (як традиційних, так і нових) соціальної адекватності і культурної компетентності нових членів цього суспільства. Його використання забезпечує багатофакторний підхід до

вивчення соціокультурного середовища (простору), механізмів зв'язку «соціальної» і «культурної» систем.

Принципи юридичної науки:

➤ **принцип науковості** – своєю об'єктивністю та неупередженістю він протистоїть т.зв. принципу партійності, який до недавню проголошувався основним принципом марксистсько-ленінської теорії держави і права. Принцип науковості передбачає перевагу об'єктивного наукового знання над певними кон'юнктурними інтересами тих або інших класів, соціальних груп чи окремих дослідників, адже наукова істина при аналізі, поясненні та прогнозуванні явищ і процесів повинна стояти вище над усе;

➤ **принцип всебічності** – основний зміст полягає у тому, щоб аналізувати державно-правові явища не самі по собі, а у їх взаємозв'язках та взаємодії з іншими, близькими до них суспільними явищами. Причому мають бути забезпечені повнота і всебічність дослідження, а це вимагає розгляду держави і права з точки зору не якогось окремо взятого аспекту, а з урахуванням усіх аспектів, що формують загальне бачення досліджуваних явищ. Мова йде про багатоаспектність у дослідженнях, адже коли наука зосереджує увагу лише на певних ознаках або властивостях явища та ігнорує інші як нібито несуттєві і побічні, то вона неодмінно потрапляє у глухий кут;

➤ **принцип історизму** – він вимагає розгляду державно-правових явищ у розвитку та історичному взаємозв'язку, а не тільки з точки зору їх сучасного стану. Дуже важливими є питання щодо причин та умов виникнення держави і права, основних факторів їх становлення та розвитку, а також аналіз останніх з урахуванням сучасного стану і майбутньої еволюції;

➤ **принцип комплексності** – вимоги його полягають у тому, щоб дослідити їх з позицій не тільки юридичної науки, а й інших соціогуманітарних наук, перш за все — філософії, соціології, політекономії, політології. Цей принцип дозволяє висвітлити основні, найбільш загальні питання, які стосуються державно-правового механізму в цілому, співвіднести останні з вузькими питаннями і знайти найоптимальніше їх вирішення. Крім того, принцип комплексності дає можливість всебічно і глибоко з'ясувати існуючі базові відмінності одного типу держави і права від іншого, точніше встановити їх специфіку, місце та роль у житті суспільства, зробити найбільш чітку класифікацію державно-правових явищ залежно від їх економічних, політичних, соціальних основ та інших суттєвих особливостей.

➤ **принцип об'єктивності** – означає, що істинне відображення державно-правової дійсності у науковому знанні, відтворення її такою, якою вона існує реально. Теорія держави і права, даючи визначення загальних понять про державу і право, показує сутність останніх, формулює загальні закономірності їх виникнення, розвитку та функціонування, у яких віддзеркалюються об'єктивна дійсність, реальні явища суспільного життя.

➤ **принцип конкретності** – детальний аналіз всіх умов, у яких перебуває об'єкт пізнання, виділення головних, суттєвих властивостей, зв'язків і тенденцій його розвитку. У категоріях і поняттях, повинна бути врахована та відповідним чином відображена практика функціонування державно-правових явищ, а також накопичений при цьому досвід, всі характерні для неї особливості і ознаки.

Категорії – це найбільш загальні, фундаментальні поняття, які відбивають суттєві властивості явищ дійсності. Вони бувають загальнофілософськими, загальнонауковими і такими, що належать до окремої галузі науки. Принцип і категорії, що його розкривають, становлять сутність наукової теорії, а перші здогадки,

формулювання гіпотези, попередні висновки висловлюються як тлумачення. Наступний важливий елемент висловлення наукових знань – **поняття**. Формування наукових теорій зводиться до формулювання і розвитку найбільш загальних понять науки та її категорій. Свою специфічну «матеріалізацію» висловлені ідеї знаходять у гіпотезах, які є формою осмислення фактичного матеріалу, формою переходу від фактів до теорії. Без гіпотези неможливо розпочати дослідження, оскільки невідомо, з якою саме метою необхідно його проводити, що і як спостерігати. Необхідність кожного експерименту має бути теоретично обґрунтована, а аналіз експериментального матеріалу має або ствердити гіпотезу, або внести до неї корективи. Тому корисно гіпотезу попередньо перевірити орієнтовним експериментом або теоретичними розрахунками й лише після цього на її основі розробити детальний план і методику дослідження. Гіпотеза у процесі дослідження, безумовно, уточнюватиметься і змінюватиметься залежно від отриманих результатів.

Гіпотеза проходить три стадії розвитку:

- накопичення фактичного матеріалу і припущення на його підставі;
- формулювання гіпотези, тобто виведення з припущення наслідків, розгортання теорії;
- перевірка на практиці та уточнення за результатами цієї перевірки.

Таким чином гіпотеза перетворюється на наукову теорію. З приводу одного й того самого невідомого явища висувається не одна, а декілька гіпотез. Інколи деякі з них взаємно виключають одна одну.

Пізнання як складний багатоступеневий процес досягнення істини включає у себе два рівні: чуттєвий і раціональний.

Чуттєве пізнання забезпечує безпосередній зв'язок людини з навколишньою дійсністю, проникнення її в розмаїття явищ природи. *Раціональне пізнання* ніби доповнює і відбиває чуттєве, сприяє усвідомленню сутності процесів, розкриває закономірності розвитку і «повертає» нове знання до емпіричного рівня у вигляді можливості практичного перетворення і подальшого чуттєвого пізнання.

Методологія – це сукупність методів пізнання суспільних і природних явищ і вчення про них. Поняття «методологія» має два основних значення:

- по-перше, це – система певних правил, принципів і операцій, що застосовуються у тій чи іншій сфері діяльності (в науці, політиці, мистецтві тощо);
- по-друге, це – вчення про цю систему, загальна теорія метода.

Існують методологічні уявлення і концепції різного ступеня розробленості і конструктивності, різного рівня і широти охоплення (філософська методологія, загальнонаукова методологія і методологія науки міждисциплінарного рівня, методологія окремих наук). Будь-яке наукове дослідження має враховувати вимоги загальної методології. Конкретна методологія ґрунтується на законах конкретних наук, особливостях пізнання окремих явищ.

Методика – це фіксована сукупність прийомів практичної діяльності, що призводить до заздалегідь визначеного результату. У науковому пізнанні методика відіграє значну роль в емпіричних дослідженнях (спостереженні та експерименті).

В сучасній науці склалася багаторівнева концепція методології знання, згідно якої методи наукового пізнання за ступенем загальності і сфери дії можуть бути поділені на *чотири основні групи*:

- всезагальні методи (філософські) – ті, які використовуються для пізнання всіх явищ дійсності. Вони дають головний напрям дослідження;

➤ загальнонаукові методи – сукупність підходів і методів, які можуть використовуватися в усіх сферах знань. Відрізняються від всезагальних тим, що вони не виступають необхідним елементом людського мислення;

➤ регіональні методи – це методи, які використовуються в декількох сферах науки;

➤ спеціальні методи – це методи, які використовуються лише в одній сфері науки.

Методологія юридичної науки – це система всезагальних, загальнонаукових, регіональних та спеціальних методів пізнання державно-правових явищ, а також вчення про застосування їх в правознавстві.

Головні завдання методології юридичної науки:

- виявлення методів пізнання державно-правових явищ;
- опис їх застосування в тих чи інших випадках;
- встановлення результатів використання тих чи інших методів.

Щоб правильно визначити стадію пізнання, на якій застосовується той чи інший метод, необхідно враховувати:

- які пізнавальні завдання вирішуються за допомогою відповідного методу;
- які результати цей метод дає в конкретних дослідженнях;
- якщо результати не повністю відповідають завданням, які покликаний вирішати відповідний метод, то вияснити причини такої невідповідності. До групи цих методів відносяться: діалектичний; історичний (соціологічний); матеріалістичний методи.

Вони дають лише головний напрям дослідження, який полягає в тому, що:

➤ пізнання державно-правових явищ повинно виходити з того, що держава і право є надбудовними явищами і вони обумовлені матеріальним життям людей і суспільства;

➤ держава і право повинні досліджуватися в їхньому постійному розвитку;

➤ державно-правові явища повинні досліджуватися в конкретній історичній ситуації, їх існування і розвиток повинен досліджуватися із врахуванням конкретних історичних обставин.

Загальнонаукові методи пізнання державно-правових явищ

У структурі загальнонаукових методів можна виділити такі три рівні:

- методи емпіричного дослідження;
- методи теоретичного пізнання;
- загальнологічні методи і прийоми дослідження.

Методи емпіричного дослідження:

Спостереження – це цілеспрямоване вивчення предметів, що переважно спирається на дані органів чуттів (відчуття, сприйняття, уявлення). Під час спостереження отримуються знання не лише про зовнішні сторони об'єкту пізнання, але й про його суттєві властивості. Спостереження може бути безпосереднім та опосередкованим. Останнє здійснюється за допомогою різних приладів і технічних засобів.

Експеримент – це цілеспрямоване і активне втручання у хід процесу, що вивчається, відповідні зміни об'єкта чи його відтворення у спеціально створених і контрольованих умовах. Основними стадіями здійснення експерименту є: планування і будова; контроль; інтерпретація результатів. Експеримент має дві взаємопов'язані функції: дослідну перевірку гіпотез і теорій, а також формування нових наукових концепцій.

У залежності від цих функцій виділяють експерименти:

- дослідницький (пошуковий);

- перевірений (контрольний);
- відтворюючий;
- ізольований тощо.

Порівняння – це пізнавальна операція, що лежить в основі умовиводів щодо схожості чи відмінності об'єктів (або ступенів розвитку одного й того ж об'єкта). За допомогою порівняння виявляють якісні та кількісні характеристики предметів. Найпростішим і важливим типом відносин, що виявляються у ході порівняння, є відносини тотожності та відмінності. При цьому порівняння має сенс лише у сукупності «однорідних» предметів, що утворюють клас. Воно є основою такого логічного прийому як аналогія і є вихідним пунктом порівняльно-історичного методу. Останній є таким, за допомогою якого шляхом порівняння виявляється загальне і особливе в історичних та інших явищах, досягається пізнання різних ступенів розвитку одного і того ж явища чи різних існуючих явищ. Цей метод дозволяє виявити і співставити рівні у розвитку явища, що вивчається, ті зміни, що відбулися, визначити тенденції розвитку.

Опис – пізнавальна операція, що полягає у фіксуванні результатів дослідження (спостереження чи експерименту) за допомогою систем позначень, що прийняті у науці.

Вимірювання – це сукупність дій, що виконуються за допомогою засобів вимірювання з метою знаходження числового значення вимірюваної величини у прийнятих одиницях виміру. Важливим показником якості вимірювання, його наукової цінності є точність.

Методи теоретичного пізнання:

Формалізація – це відображення знання у знаково-символічному вигляді (формалізованій мові). Остання створюється для точного виразу думок з метою виключення можливості неоднозначного їх розуміння.

Аксіоматичний метод – це спосіб побудови наукової теорії, при якому в її основу покладені деякі вихідні положення – аксіоми (постулати), з яких вся решта тверджень цієї теорії виводиться суто логічним шляхом, шляхом доказу.

Гіпотетико-дедуктивний метод – це метод наукового пізнання, сутність якого полягає у створенні системи дедуктивно пов'язаних між собою гіпотез, з яких виводяться твердження щодо емпіричних фактів. Звідси, метод ґрунтується на виведенні (дедукції) умовиводів з гіпотез та ін. посилянь, істинне значення яких невідоме. А це означає, що умовивід, отриманий на основі даного метода, буде мати лише вірогіднісний характер. З логічної точки зору метод являє собою ієрархію гіпотез, ступінь абстрактності та спільності яких збільшується по мірі віддаленості від емпіричного базису.

Сходження від абстрактного до конкретного – це метод теоретичного дослідження і викладу, який полягає у русі наукової думки від вихідної абстракції (однобічне, неповне знання) через послідовні етапи поглиблення і розширення пізнання до результату – цілісному відтворенню у теорії предмета, що досліджується.

Загальнологічні методи і прийоми дослідження:

Аналіз – це поділ об'єкта на складові частини з метою їх самостійного вивчення. Видами аналізу є механічний поділ; визначення динамічного складу; виявлення форм взаємодії елементів цілого; знаходження причин явищ; виявлення рівня знання та його структури тощо.

Синтез – це об'єднання, реальне і розумове, різних сторін, частин предмета в єдине ціле. Аналіз і синтез змістовно пов'язані між собою.

Ідеалізація – розумова процедура, яка пов'язана з утворенням абстрактних (ідеалізованих) об'єктів, що реально є принципово нездійсненними («ідеальний газ», але є такими, для яких існують прообрази у реальному світі). У процесі ідеалізації відбувається відволікання від реальних властивостей предмета з одночасним введенням до змісту понять, що утворюються, таких ознак, що є реально нездійсненними. В результаті утворюється так званий «ідеалізований об'єкт», яким може керуватись теоретичне мислення при відображенні реальних об'єктів.

Узагальнення – це процес становлення загальних властивостей і ознак предметів. Воно тісно пов'язано з абстрагуванням. Основою узагальнення є категорії загального та одиничного. Загальне є філософською категорією, що відображає схожі, повторювані риси та ознаки, що належать кільком одиничним явищам чи всім предметам даного класу, а одиничне – виражає специфіку, своєрідність саме даного явища (чи групи явищ однакової якості), його відмінність від інших.

Індукція – логічний прийом дослідження, що пов'язаний з узагальненням результатів спостереження та експерименту і рухом думки від одиничного до загального.

Дедукція – це, по-перше, перехід у процесі пізнання від загального до одиничного, виведення одиничного із загального; по-друге, процес логічного висновку, тобто переходу за тими чи іншими правилами логіки від деяких даних пропозицій-посилань до їх наслідків (висновків). Сутність дедукції полягає у використанні загальних наукових положень для дослідження конкретних явищ.

Аналогія – встановлення схожості в деяких властивостях і відносинах між нетотожними об'єктами. На підставі виявленої схожості робиться відповідний висновок – умозаключення за аналогією. Аналогія дає не достовірні, а вірогідні знання.

Абстрагування – уявне відокремлення несуттєвих властивостей, зв'язків, відносин предметів та одночасне виділення, фіксування однієї чи декількох найважливіших сторін цих предметів, що особливо цікавлять дослідника. Розрізняють процес абстрагування та результат абстрагування, що називається абстракцією. Під результатом абстрагування розуміють знання про деякі сторони об'єктів. Процес абстрагування – це сукупність операцій, які приводять до отримання такого результату (абстракції). Прикладом абстракції можуть служити численні поняття, якими оперує людина не лише в науці, але й у повсякденному житті: дерево, дім, книга та ін.

Метод компонентного (системного) аналізу – сформувався як спосіб вивчення системи. Соціальні явища уявляються цілісними соціальними системами, що мають множину взаємопов'язаних елементів, підсистем, структур із відповідною комунікацією зв'язків між її компонентами й систему зовнішніх зв'язків. До загальних характеристик системи відносять цілісність, структурність, взаємозв'язок із зовнішніми структурами, ієрархічність, самоорганізація.

В межах системного аналізу розрізняють:

- структурно-функціональний підхід;
- системно-діяльнісний підхід;
- системно-генетичний підхід.

Сутність *структурно-функціонального підходу* полягає у виділенні в системних об'єктах структурних елементів (компонентів, підсистем) і визначенні їх ролі (функцій) у системі. Елементи й зв'язки між ними створюють структуру системи. Кожний елемент виконує свої специфічні функції, які «працюють» на загальносистемні функції.

Структура характеризує систему у статиці, функції – у динаміці. Між ними існує певна залежність.

Системно-діяльнісний підхід указує на певний компонентний склад людської діяльності. Серед найсуттєвіших її компонентів є: **потреба – суб'єкт – об'єкт – процеси – умови – результат**. Це дає можливість комплексно дослідити сферу соціальної діяльності.

Зміст *системно-генетичного підходу* – розкрити умови зародження, розвитку й перетворення системи.

Метод комплексного підходу до вивчення соціальних явищ – нині здобуває особливе визнання. У його основі лежить ідея сприйняття багатьох соціальних явищ як органічних систем, що мають складну структуру. При вивченні будь-якого явища необхідно використовувати всі методи в комплексі.

Цільовий метод (телеологічний) – полягає у встановленні цілі державно-правових інститутів.

Імовірнісний метод полягає у встановленні факторів, які сприяють або не сприяють появі того чи іншого державно-правового явища. Головна мета – встановити всі фактори, які обумовлюють появу того чи іншого явища.

Інформаційний метод полягає у вивченні права як засобу інформації. Головна мета – встановити оптимальну кількість інформації в текстах нормативно-правових актів.

Модельний метод полягає у створенні моделей майбутніх державно-правових явищ.

Спеціальні методи пізнання державно-правових явищ

Під такими методами юридичних наук розуміється сукупність принципів, прийомів, правил і засобів дослідження конкретних об'єктів (явищ, предметів, фактів). Вони є сукупністю частини пізнавальних прийомів, певною їх комбінацією, набір яких залежить від природи об'єкта й умов процесу пізнання.

Спеціально-юридичний метод – його сутність полягає в описі явищ державно-правової дійсності за допомогою юридичної термінології, висвітленні діяльності соціальних суб'єктів з точки зору юридичних моделей поведінки, з позицій законного або протиправного, обов'язкового або можливого. У ході такого описування відбувається реконструкція фактів та явищ правової дійсності, їх правова оцінка, виявляються тенденції та закономірності юридичної практики, удосконалюється юридична термінологія.

Теоретико-юридичний метод – теоретичними юридичними науками створений власний понятійний апарат, за допомогою якого описуються закономірності структури, функціонування та удосконалення держави і права, їхнього зв'язку з економікою, соціальними і культурними процесами суспільства. Значення методу полягає в тому, що його застосування ґрунтується на використанні існуючих юридичних теорій і понять, що відбивають основний зміст державно-правової реальності, її структуру та закономірності розвитку.

Властивий правовим теоріям та поняттям внутрішній логічний зв'язок дозволяє здійснювати теоретичний аналіз об'єкта дослідження без безпосереднього звернення до нього.

Конкретно-соціологічні методи – система соціологічних методів, які застосовуються у праві, поділяється на дві групи:

1. Методи збору правової інформації, до яких відносяться:

- опитування, анкетування та інтерв'ювання;
- аналіз документів (особистих і офіційних);
- спостереження (звичайне, що бере участь, включене);
- соціальний експеримент;
- вибірковий метод;
- вивчення і збір статистичних даних державної статистики;

2. Методи опрацювання отриманої правової інформації.

Конкретно-соціологічні дослідження підвищують науковий потенціал юридичної науки, ефективність її впливу на суспільні відносини.

Математичні методи – оскільки багатьом правовим і державним явищам властиві імовірно-статистичні закономірності, для їх дослідження можуть використовуватися математичні методи, зокрема, математична статистика, теорія множин, факторний аналіз і деякі інші. Такі галузі права як трудове, адміністративне, кримінальне право й інші пов'язані з виявленням міри суспільних відносин, що регулюються ними, тому що право регулює дані відносини шляхом встановлення деякого кількісного еталона або масштабу, а їх кількісні характеристики дозволяють використовувати для аналізу й узагальнення математичні методи.

Статистичні методи – кількісна сторона державно-правових явищ є предметом наукового вивчення за допомогою методів статистики. Зокрема, кримінологічна статистика досліджує різноманітні кількісні сторони правопорушень – кримінальну, цивільну, адміністративну, їх структуру і динаміку, їх причини та умови, ефективність заходів боротьби з ними.

Метод угруповання – дозволяє сукупність фактів, що досліджуються, розподілити на окремі якісно однорідні види (напр., на види злочинів відповідно до Особливої частини Кримінального кодексу). Угруповання звичайно підрозділяються на три види:

- *типологічні*, що розчленовують різнотипну масу явищ на якісно однорідні категорії або типи (напр., розбивка розкрадань по окремих галузях народного господарства);
- *варіаційні*, що характеризують структуру сукупності за будь-яким кількісною ознакою (напр., вікова структура засуджених);
- *аналітичні*, за допомогою яких встановлюються взаємозалежності явищ (напр., залежність між злочинністю і певними соціальними умовами).

Метод узагальнюючих показників – спрямований на перетворення абсолютних величин на т.зв. узагальнюючі показники – середні і відносні величини, що характеризують одним числом типові, поширені сторони досліджуваних явищ, відволікаючись від приватного, індивідуального і випадкового, а це дає можливість встановити і зміряти закономірності різноманітних масових процесів.

Метод тлумачення права – це сукупність прийомів з'ясування і роз'яснення змісту юридичних норм. В юридичній літературі виділяють такі прийоми тлумачення права як:

- текстовий;
- системний;
- історичний;
- цільовий;
- логічний;
- функціональний.

Порівняльно-правовий метод – це сукупність прийомів встановлення схожості (подібності) або різниці між державно-правовими явищами.

Прийоми:

➤ синхронний – порівняння між державно-правовими явищами, які існують в одному і тому ж відрізку часу;

➤ діахронний – порівняння між державно-правовими явищами, які існували та існують в різний час.

Метод контент-аналізу – застосовується для вивчення сукупності однорідних за змістом або формою письмових джерел (документів), наприклад публікацій в пресі, судових вироків, інших рішень, нормативно-правових актів. Зокрема, цей метод можна застосовувати для виявлення ролі преси у правовому вихованні населення, при вивченні активності участі преси у боротьбі з незаконним полюванням, при оцінці якості судового розгляду.

РОЗДІЛ 3. КУРСОВА РОБОТА З ЮРИДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У професійній підготовці бакалавра права велику роль відіграє написання курсової роботи.

Курсова робота – це самостійне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується з певного курсу або з окремих його розділів. Відповідно до «Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України» курсова робота виконується з метою закріплення, поглиблення і узагальнення знань, одержаних студентами за час навчання та їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання.

Тематика курсових робіт затверджується на засіданні кафедри права, має відповідати завданням навчальної дисципліни та тісно пов'язуватися з практичними потребами часу. Виконання курсових робіт визначається графіком. Разом із науковим керівником, студент має заповнити завдання та календарний план курсової роботи. Пропонуючи теми курсових робіт, викладачі кафедри повинні орієнтувати студентів на актуальні проблеми сучасної юридичної науки і практики; заохочувати ініціативу і вияв власних наукових інтересів студента. Основною формою керівництва курсовою роботою студента є консультування, яке має бути індивідуальним і всебічним, тобто установчим, методичним, методологічним, тематичним, поточним тощо.

Контроль за роботою студента над курсовою роботою допомагає сформувати необхідні навички, виховати у студентів критичний підхід до матеріалів, що містяться у навчальній літературі і монографіях, навчити логічно викладати свої думки і робити необхідні узагальнення і висновки.

Виконання курсової роботи сприяє формуванню у студентів відповідних вмінь:

1. Систематизувати отримані теоретичні знання з вивченої дисципліни;
2. Застосовувати отримані знання при вирішенні практичних завдань;
3. Оволодіти первинними навичками проведення досліджень з фаху.
4. Самостійно осмислити проблему, творчо та критично її дослідити;
5. Збирати, аналізувати та систематизувати різноманітні джерела;
6. Формулювати висновки, пропозиції та рекомендації з предмета дослідження;
7. Правильно організовувати свою дослідницьку роботу та оформити її результати.

Структура, обсяг, критерії оцінювання, захист курсової роботи

Курсова робота містить такі складові:

1. Титульний аркуш;
2. Анотація;
3. Зміст;
4. Перелік умовних скорочень (за необхідності та доцільності їх подання);
5. Вступ;
6. Основна частина (2-3 розділи з підрозділами);
7. Висновки;
8. Список використаних джерел та літератури;
9. Додатки (за необхідності та доцільності їх подання).

На титульному аркуші мають бути зазначені (ДОДАТОК 1-2):

1. Назва університету;
2. Назва кафедри, де виконано роботу;

3. Реєстраційний номер;
4. Назва дисципліни з якої виконано курсову роботу;
5. Тема курсової роботи;
6. Прізвище, ініціали, факультет та курс автора курсової роботи;
7. Прізвище, ініціали, науковий ступінь і посада наукового керівника;
8. Відсоток унікальності тексту (за обов'язковим підписом наукового керівника);
9. Назва міста та рік виконання роботи.

Анотація (лат. *annotatio* – зауваження, помітка) – короткий виклад змісту книги, статті, розробки, звіту тощо. Дозволяє робити висновки про доцільність їх докладнішого вивчення. При анотуванні крім змісту твору, враховується його призначення, цінність, направленість. В етимологічному значенні слово «анотація» трапляється у другій половині I ст. н.е., але функціонально анотація була вже присутня в каталогах Александрійської бібліотеки (III ст. до н.е.). Пізніше анотація у вигляді короткої характеристики тих чи інших авторів, відомостей про тематику їхніх праць, оцінки останніх використовувалась в бібліографічних словниках. З появою наукових журналів у другій половині XVII ст. анотація дає початок жанрам наукової періодики, а пізніше – становленню анотованої бібліографії. *Вимоги до складання анотації до курсової роботи дивитись далі.*

У змісті (*плані*) курсової роботи подаються заголовки всіх її структурних частин у логічній послідовності з урахуванням специфіки дослідження, і обов'язково із зазначенням сторінок (ДОДАТОК 3). Сторінки вказуються з якої починається і на якій закінчується текст відповідної структурної частини.

У вступі курсової роботи студент має висвітлити наступні елементи:

1. Обґрунтувати вибір теми, її значення та актуальність;
2. Визначити об'єкт та предмет дослідження;
3. З'ясувати мету та завдання роботи;
4. Окреслити хронологічні та територіальні межі роботи (*за необхідності*);
5. Аргументувати використання відповідних методів наукового дослідження;
6. Охарактеризувати стан дослідження зазначеної проблеми;
7. Дати загальну характеристику використаних джерел.

Основна частина курсової роботи поділяється на розділи та підрозділи. Наприкінці кожного розділу (*частини*) мають бути чітко окреслені відповідні висновки. Основна частина курсової роботи може поділятися на теоретичну та практичну частину (зокрема з дисциплін «Кримінальне право», «Цивільне право», «Трудове право», «Адміністративне право»). У цьому випадку у теоретичній частині подається критичний аналіз опрацьованих студентом джерел та наукової літератури; викладається основний обсяг вивченої та дослідженої проблематики. Практична частина містить опис виконання дослідницького завдання та аналіз його результатів. У висновках стисло подаються результати дослідження, рекомендації щодо подальшого його вивчення. Висновки мають чітко відповідати завданням, які визначив студент у вступній частині курсової роботи.

Список використаних джерел та літератури містить перелік опрацьованих архівних матеріалів, робіт вітчизняних та зарубіжних авторів, на які посилається автор у своєму дослідженні. Перелік має містити лише ті роботи чи матеріали з якими безпосередньо працював автор. Список джерел та літератури для курсової роботи становить близько 15–25 позицій.

Обсяг курсової роботи складає 30-35 сторінок друкованого тексту. Основна частина курсової роботи, як правило, коливається в межах 25-30 сторінок, вступ та

висновки – по 2-3 сторінки. Список використаних джерел та літератури, додатки до основного обсягу курсової роботи не зараховуються, але мають при цьому спільну нумерацію з рештою роботи.

Курсова робота виконується студентом державною мовою, має бути грамотно написана та оформлена відповідно вимогам. Зброшуровану курсову роботу подають науковому керівнику не пізніше ніж за два тижні до її захисту. Попередню оцінку курсовій роботі дає науковий керівник. **Він же перевіряє роботу на наявність плагіату (рекомендовані програми для перевірки унікальності тексту Anti Plagiarism.NET або Advego Plagiatus 1.3.3.2).**

Після цього курсова робота проходить рецензування. Усі курсові роботи, що були позитивно оцінені науковими керівниками та рецензентами, допускаються до публічного захисту.

Захист курсової роботи проводиться на засіданні комісії, яка складається не менш ніж з трьох викладачів кафедри права. На захисті студент виступає з доповіддю (7-10 хвилин).

У доповіді необхідно висвітлити тематику роботи, актуальність, об'єкт, предмет, мету, завдання. Студент має коротко викласти зміст основної частини та головні висновки курсової роботи. За необхідності, студентська аудиторія та члени комісії можуть задавати питання з теми курсової роботи. Комісія виставляє остаточну оцінку за курсову роботу, яка заноситься до залікової книжки, а пізніше – у додаток до диплома.

Модульно-рейтингова система передбачає оцінювання курсових робіт за 100-бальною шкалою. **Вони розподіляються за наступною схемою:**

50 балів	Зміст курсової роботи (формулювання теми, її актуальність, відповідність змісту темі роботи, повнота розкриття теми, науково-теоретична значимість дослідження)
10 балів	Творчий підхід і самостійність при написанні роботи, її теоретична та практична значимість (наявність елементів творчого пошуку, виклад і обґрунтування власної думки, формулювання пропозицій щодо практичного використання матеріалів проведеного дослідження)
10 балів	Опрацювання джерел (відповідність підібраних джерел темі роботи, їх кількість (достатня/недостатня), вміння робити посилання, правильність і повнота бібліографічного опису)
10 балів	Зовнішнє оформлення роботи (стиль написання, якість і акуратність оформлення, його відповідність вимогам). Правильність складання анотації
20 балів	Захист курсової роботи (розкриття її змісту та виклад основних результатів проведеного дослідження, відповіді на питання тощо)

За отриману кількість балів студент отримує оцінку, відповідно шкали оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	

82-89	B	добре	зараховано
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Після захисту курсові роботи зберігаються впродовж одного року на кафедрі. З дозволу завідуючого кафедри із ними можуть ознайомитися ЗВО та викладачі.

РОЗДІЛ 4. МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ ОСНОВНИХ ЕТАПІВ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота має свою специфіку, деталі завжди необхідно узгоджувати з науковим керівником. У роботі над курсовою роботою можна виділити такі етапи:

Підготовчий етап

Формулювання теми дослідження та її осмислення

Формулювання теми дослідження – важливий і відповідальний крок, у здійсненні якого студенту може допомогти перелік тем, запропонований кафедрою. З цього переліку бажано обрати ту тему, яка найповніше відповідає інтересам та схильностям студента, при розробці якої він зміг би максимально виявити особисту творчість та ініціативу. Студент може також запропонувати та узгодити із керівником власний варіант теми, який підлягає подальшому затвердженню. При формулюванні теми необхідно мати на увазі її актуальність. Під актуальністю (від лат. *actualis* – *той, що фактично існує, сучасний*) зазвичай розуміють значимість теми дослідження для сучасності, її злободенність, зв'язок із сучасними суспільними проблемами.

Для адекватного осмислення теми студенту також необхідно усвідомити її місце у системі відповідного розділу юридичної науки. Завершального вигляду формулювання теми набуває після складання програми дослідження, зокрема після визначення об'єкта, предмета і мети дослідження. Якщо пізніше у процесі роботи виникла необхідність скорегувати хоча б один з цих елементів, необхідно відповідно внести зміни і у формулювання самої теми.

Довільна зміна теми курсової роботи категорично забороняється.

Складання програми дослідження

Правильно розроблена програма дослідження є передумовою та запорукою його успішного виконання (ДОДАТОК 5-7). Ця програма, як правило, складається з двох частин – методологічної та методичної. Методологічна частина містить визначення об'єкта, предмета й проблеми дослідження, формулювання його мети і дослідницьких завдань. Методична частина включає характеристику методів збирання фактичного матеріалу і способів його обробки та аналізу. Визначення об'єкта та предмета дослідження не є «зайвою формальністю», як іноді думають студенти. Це важливе і непросте завдання. По суті відбувається визначення, з одного боку, об'єктивно існуючого явища, яке потрібно дослідити (*об'єкт*), а з іншого боку – напрямку і меж самого дослідження (*предмет*).

Об'єкт існує незалежно від дослідника, а предмет визначається у зв'язку із дослідженням. Предмет є проекцією, з якої дослідник (*суб'єкт*) пізнає цілісний об'єкт, виділяючи в ньому суттєві з точки зору дослідження ознаки. В одному й тому ж об'єкті можна знайти предмети декількох досліджень, які можуть відноситися навіть до різних наукових дисциплін. А предмет одного дослідження може стати об'єктом іншого, більш детального.

Таким чином, поняття «об'єкт» і «предмет» діалектично пов'язані між собою та співвідносяться як загальне і часткове. Під об'єктом дослідження розуміють частину об'єктивної реальності (*приміром, якість явище або систему*) або знань про неї, на яку спрямовано увагу дослідника, а під предметом дослідження – певний аспект, властивості або відношення, виділені дослідником в об'єкті. Слід мати на увазі, що предмет дослідження не повинен бути занадто широким, оскільки чим ширше предмет дослідження, тим складніше досягти новизни отриманих результатів.

На основі об'єкта та предмета визначається мета дослідження, що в узагальненому вигляді вказує на орієнтовні результати, які необхідно досягти у процесі дослідження, викласти та обґрунтувати у роботі. Ще раз акцентуємо увагу, що мета тісно пов'язана із об'єктом та предметом дослідження. Не слід плутати мету із практичним значенням. Наприклад, фрази типу: «підвищити ефективність навчального процесу», «розробити комплекс рекомендацій для вдосконалення етнонаціональної політики» тощо, вказують не на мету наукового дослідження, а на його практичне значення. Як правило, метою справжнього наукового дослідження є розв'язання певної наукової проблеми (*під науковою проблемою розуміють таке питання, відповідь на яке відсутнє у науці*). В рамках студентської роботи, як правило, неможливо вичерпне розв'язання наукової проблеми, тому зазвичай йде мова про розв'язання проблеми у заданих рамках.

Мета роботи конкретизується в її дослідницьких завданнях. Як правило, в курсовій роботі формулюють три дослідницьких завдання. Вони можуть поділятися на підзавдання, але це необов'язково. Зміст та характер завдань залежать від специфіки роботи. Завдання формулюються або як відносно самостійні етапи дослідження (*кожне наступне завдання ставиться на основі розв'язання попереднього*) або як відносно самостійні аспекти загальної мети дослідження.

Дослідницькі завдання можуть включати такі складові:

1. Virішення певних теоретичних питань, які входять до загальної проблеми дослідження;
2. Всебічне (*за необхідності й експериментальне*) вивчення практики вирішення даної проблеми, виявлення її типового стану, недоліків і труднощів, їх причин, типових особливостей передового досвіду; таке вивчення дає змогу уточнити, перевірити дані, опубліковані в спеціальних неперіодичних і періодичних виданнях, підняти їх на рівень наукових фактів, обґрунтованих у процесі спеціального дослідження;
3. Обґрунтування необхідної системи заходів щодо вирішення даної проблеми;
4. Експериментальна перевірка запропонованої системи заходів щодо відповідності її критеріям оптимальності, тобто досягнення максимально важливих у відповідних умовах результатів вирішення цієї проблеми при певних затратах часу і зусиль;
5. Розробка методичних рекомендацій та пропозицій щодо використання результатів дослідження у практиці роботи.

Методична частина програми представляє собою опис і обґрунтування методики дослідження, тобто сукупності та послідовності методів і прийомів, які забезпечують повне й достовірне розв'язання дослідницьких завдань. Обґрунтування методики полягає в доведенні її адекватності предмету й завданням дослідження, достатності й раціональності.

Роботи, що мають експериментальний характер, додатково містять у методологічній частині гіпотезу (*обґрунтоване припущення, що висувається для пояснення певних фактів, явищ, процесів, і потребує підтвердження або спростування*), а в методичній – кількісну та якісну характеристику експериментальної бази дослідження, а також умов, у яких проводився експеримент.

Уточнення і оформлення теми

У відповідності із складеною програмою дослідження уточнюється формулювання теми. Як правило, тема повинна чітко вказувати на предмет та об'єкт дослідження. Тема, програма і графік проведення дослідження оформлюються у

спеціальному «Завданні на виконання курсової роботи», яке затверджується на засіданні кафедри права.

Етап здійснення дослідження

Теоретичний під етап

Починаючи наукове дослідження з історії, необхідно з'ясувати стан вивченості обраної теми (*дослідити історіографію проблеми – тобто вивчити науковий досвід попередників*). Це допоможе студенту точніше визначити напрями та основні розділи свого дослідження. Студентові необхідно опрацювати монографії та статті, присвячені обраному напрямкові дослідження. Опрацьовуючи цю літературу, студент не лише складає огляд історіографії, а й набуває досвід, засвоює методологію та термінологію, визначає «білі плями».

Для засвоєння загальнонаукової та спеціальної термінології необхідно також використовувати різноманітні словники та довідкові видання. Наукове дослідження неможливе без визначення системи наукових принципів, на основі яких базується дослідження, а також сукупності пізнавальних засобів, методів, прийомів дослідження. Вибір конкретних принципів, підходів і методів дослідження диктується характером фактичного матеріалу, умовами і метою відповідної студентської наукової роботи. Їх необхідно узгодити із науковим керівником.

Бібліографічні виписки джерел краще робити на каталожних картках, щоб скласти з них робочу картотеку, яка, на відміну від записів у зошиті, зручна тим, що її завжди можна поповнювати новими матеріалами, контролювати повноту добору літератури з кожного розділу курсової роботи, знаходити необхідні записи.

Картки можна групувати в будь-якому порядку залежно від мети або періоду роботи над дослідженням. На початковому етапі роботи над темою найзручнішою є розстановка карток в єдиному алфавіті прізвищ авторів та назв видань. Можна згрупувати картки в картотеці за основними питаннями, що розкривають зміст теми курсової роботи. Тоді на каталожних роздільниках олівцем пишуть назви основних структурних частин роботи: ВСТУП, РОЗДІЛ (*його назва*), ВИСНОВКИ та ін. Картотека наповнюється картками відповідно до теми розділів і підрозділів, щоб своєчасно звернути увагу на недостатню кількість матеріалу з того чи іншого питання.

Доцільно використовувати дублювання карток у різних розділах та підрозділах, якщо в статті або монографії розкрито комплекс питань з теми дослідження. Картки робочої картотеки використовують для складання списку літератури, тому бібліографічні описи на картках мають бути повними. Крім основних відомостей про видання на картках поміщають анотацію, а також шифр документа і назву бібліотеки, в якій він зберігається.

Складену з теми роботи картотеку необхідно дати на перегляд науковому керівникові, який порекомендує праці, котрі треба вивчити в першу чергу, а також ті, які слід виключити з картотеки або включити до неї. Після узгодження з керівником наповнення картотеки, встановлюється наявність необхідних видань в університетській бібліотеці та інших бібліотеках міста. Якщо цього недостатньо, необхідно звернутися до бібліотек у інших містах.

Емпіричний під етап

Визначивши методологію дослідження, необхідно переходити до опрацювання джерел. Починати доцільно з опублікованих джерел, які можна знайти у збірниках документів, законодавчій базі, періодиці, наукових журналах тощо. З метою повного

виявлення бібліографії та джерельної бази, необхідно використовувати різні інформаційні ресурси:

1. Матеріали вітчизняних архівосховищ;
2. Каталоги і картотеки кафедри права, бібліотеки Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, Національної академії наук України, універсальних багатогалузевих бібліотек України, бібліотек вищих навчальних закладів України;
3. Бібліотечні посібники, прикнижні та пристатейні списки літератури;
4. Посилання в підручниках, монографіях, словниках та ін.;
5. Показчики змісту річних комплектів спеціальних періодичних видань.

Після цього (*за необхідності*) можна переходити до роботи в архівних установах. Для визначення кола архівів, у яких ймовірно можуть зберігатися неопубліковані документи, що цікавлять студента, необхідно враховувати принцип відкладення документів в архівах. В Україні існує розгалужена мережа державних та відомчих архівів. Первинне комплектування документів відбувається у відомчих архівах, які утворюються організаціями і утримуються за їх рахунок. Після закінчення терміну зберігання у відомчому архіві документів, що мають важливе значення, їх передають на державне зберігання до відповідного обласного, міського архіву або районного архівного відділу. Державні міські архіви та районні архівні відділи також мають перемінний склад документів і по мірі заповнення передають їх на постійне зберігання до державного архіву області.

Важливим елементом творчої роботи є цілеспрямоване вивчення наукової літератури. Вміння працювати з літературою – складний творчий процес. *Вивчення наукової літератури дозволяє:*

1. Виявити здобутки науки, її досягнення і недоліки;
2. Визначити основні тенденції у поглядах фахівців на проблему, з огляду на те, що вже досягнуто в науці;
3. Визначити актуальність і рівень вивченості проблеми;
4. Допомогає вибрати напрям, аспекти дослідження;
5. Забезпечує достовірність висновків і результатів науковця.

Вивчення літератури слід починати з праць, де проблема відображається в цілому, а потім перейти до вузьких (*спеціальних*) досліджень. *Роботу з науковою літературою рекомендовано проводити поетапно:*

1. Загальне ознайомлення з матеріалом в цілому за його змістом;
2. Швидкий перегляд усього змісту;
3. Проробка в порядку послідовності розміщення матеріалу;
4. Вибіркове читання будь-якої частини монографії, посібника, дисертації, статті;
5. Виписка матеріалу, що належить до теми і є цікавим;
6. Критична оцінка записаного, його редагування.

Починати ознайомлення з виданням треба з титульного аркуша, з'ясувавши, де, ким, коли воно було видано. Треба переглянути зміст, який розкриває структуру видання, наповнення його розділів, звернутися до передмови, де розкрито призначення видання, завдання, поставлені в ньому автором. Читаючи видання, треба уважно стежити за ходом авторської думки, вміти відрізнити головні положення від доказів й ілюстративного матеріалу. Часто статті з наукових збірок складні для сприйняття, тому необхідно їх читати кілька разів, намагаючись виділити головну ідею та аргументи, якими автор її доводить. З'ясовуючи це, треба виписати всі

необхідні цитати, цифри, факти (*відбір фактів повинен бути науково об'єктивним*), умови, аргументи, якими оперує автор, доводячи основну ідею статті.

Конспектуючи матеріал, слід постійно пам'ятати тему курсової роботи, щоб вписувати тільки те, що має відношення до теми дослідження. Вписувати цитати треба на одну сторону окремих аркушів паперу стандартного розміру, що допомагає краще орієнтуватися в накопиченому матеріалі, систематизувати його за темами і проблемами. Кожний приклад, цифровий матеріал мають супроводжуватися точним описом джерела з позначенням сторінок (*аркуші, якщо це матеріали архівів*), на яких опубліковано цей матеріал. *При цитуванні слід дотримуватись таких правил:*

- цитати повинні бути точними;
- не можна «перекручувати» основний зміст поглядів автора;
- використання цитат має бути оптимальним, тобто визначатись потребою наукової теми;
- слід точно зазначити джерело цитування;
- цитати мають вписуватись у контекст теми дослідження.

Застосування так званих «розлапкованих» цитат, коли думки іншого автора видаються за особисті, розглядається як грубе порушення літературної та наукової етики, кваліфікується як плагіат. Однак це не означає, що студент зовсім не повинен спиратися на праці інших авторів: чим ширше і різноманітніше коло джерел, які він використав, тим вищою є теоретична та практична цінність його дослідження. Після конспектування матеріалу необхідно перечитати його знову, щоб склалося цілісне уявлення про предмет вивчення. Щоб зібрати матеріал з одного питання разом, можна розрізати ті конспекти, де розглянуто кілька питань з теми дослідження.

Етап оформлення результатів дослідження (написання роботи)

Завершивши опрацювання джерел, студент, як правило вже має готову картотеку. Причому, структура картотеки повинна повторювати попередньо складену структуру самої роботи, уточнену в процесі збору матеріалу. Правильна та логічна структура курсової роботи – це запорука успіху розкриття теми. Процес уточнення структури складний і може тривати впродовж усієї роботи над дослідженням. Попередній план роботи треба обов'язково показати науковому керівникові, інакше на завершальному етапі може виникнути потреба у докорінній переробці тексту.

Готуючись до викладення тексту курсової роботи, доцільно ще раз уважно прочитати її назву, що містить проблему, яка повинна бути розкрита. Проаналізований та систематизований матеріал викладається відповідно до змісту у вигляді окремих розділів і підрозділів (*глав і параграфів*). Кожний розділ (*глава*) висвітлює самостійне питання, а підрозділ (*параграф*) – окрему частину цього питання. Тема має бути розкрита без пропуску логічних ланок, тому, починаючи працювати над розділом, треба відмітити його головну ідею, а також тези кожного підрозділу. Тези необхідно підтверджувати фактами, думками різних авторів, результатами експерименту, аналізом конкретного практичного досвіду. Треба уникати безсистемного викладення фактів без достатнього їх осмислення та узагальнення. Думки мають бути пов'язані між собою логічно, увесь текст має бути підпорядкований головній ідеї.

Один висновок не повинен суперечити іншому, а підкріплювати його. Якщо висновки не будуть пов'язані між собою, текст втратить свою єдність. Щодо кожного розділу (*глави*) роботи необхідно зробити висновки, на основі яких формулюють висновки до всієї роботи в цілому. Оперативно і в повному обсязі зібрати практичний матеріал, узагальнити його та систематизувати допоможе оволодіння студентом основними методами дослідження.

Заключний етап роботи над курсовою роботою

На цьому етапі передбачається уточнення вступу та формулювання висновків до курсової роботи, оформлення списку літератури та додатків, редагування тексту, його доопрацювання з урахуванням зауважень наукового керівника, підготовка роботи до захисту.

Після того, як написана основна частина курсової роботи доцільно переробити вступ. У вступі обґрунтовується актуальність теми, що вивчається, її практична значущість; визначаються об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження; розглядаються методи, за допомогою яких проводилося дослідження; розкривається структура роботи, її основний зміст. *Якщо студент вирішив не торкатися деяких аспектів теми, він повинен зазначити про це у вступі.*

Обов'язковою частиною вступу є огляд літератури. *Огляд має бути систематизованим аналізом теоретичної, методичної й практичної новизни, значущості, переваг та недоліків розглянутих робіт, які доцільно згрупувати таким чином:*

- роботи, що висвітлюють історію розвитку проблеми;
- теоретичні роботи, які повністю присвячені темі;
- роботи, що розкривають тему частково.

В огляді не слід наводити повний бібліографічний опис публікацій, що аналізуються, достатньо назвати автора й назву, а поруч у дужках проставити порядковий номер бібліографічного запису цієї роботи в списку літератури. Закінчити огляд треба коротким висновком про ступінь висвітлення в літературі основних аспектів теми.

Логічним завершенням курсової роботи є висновки. Це, по суті, результат проведеної роботи. Висновки подаються у вигляді окремих лаконічних положень. **Вони обов'язково мають відповідати поставленим завданням.**

У висновках необхідно зазначити не лише те позитивне, що вдалося виявити в результаті вивчення теми, а й недоліки та проблеми. Основна вимога до заключної частини – не повторювати змісту вступу, основної частини роботи і висновків, зроблених у розділах.

Список використаних джерел та літератури складається на основі робочої картотеки і відображає обсяг використаних джерел та ступінь вивченості досліджуваної теми, є «візитною карткою» автора роботи, його професійним обличчям, свідчить про рівень володіння навичками роботи з науковою літературою. «Список...» повинен містити бібліографічний опис джерел, використаних студентом під час роботи над темою.

Укладаючи його, необхідно додержуватися певних вимог (див. «**Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. ДСТУ 8302:2015**»).

Список літератури формується або за блоковим принципом або в алфавітному порядку. Кожний бібліографічний запис треба починати з нового рядка. Літературу слід розташовувати в алфавітному порядку авторів та назв праць, спочатку видання українською мовою, потім – латиницею та іншими алфавітами. Бібліографічні записи в «Списку...» повинні мати порядкову нумерацію.

Завершуючи написання курсової роботи, необхідно систематизувати ілюстративний матеріал. Ілюстрації можна подавати у тексті або оформляти у вигляді додатків. Усі додатки повинні мати порядкову нумерацію та назви, що відповідають

їхньому змісту. Нумерація аркушів з додатками продовжує загальну нумерацію сторінок основного тексту роботи.

Літературне оформлення курсової роботи.

Цей етап підготовки курсової роботи є важливим елементом виконання і одним із багатьох чинників, на які зважає комісія при оцінюванні роботи під час захисту. Передусім звертається увага на змістовний аспект викладу матеріалу (*логічність і послідовність, повнота і репрезентативність, тобто широта використання наукових джерел та літератури, загальна грамотність та відповідність стандартам і прийнятим правилам*), а також на текст роботи, список літератури і додатки, на зовнішнє оформлення титульного аркуша.

Курсову роботу рекомендується виконувати спочатку в чорновому варіанті. Перш ніж представляти чернетку керівникові, треба ще раз переглянути, чи логічно викладено матеріал, чи є зв'язок між параграфами та главами, чи весь текст «працює» на головну ідею курсової роботи. Такий уявний структурний аналіз роботи допоможе краще побачити можливу нелогічність в її структурі та змісті. Оформлюючи текст роботи, треба знайти час для повторного перегляду першоджерел. Це допоможе побачити все цінне, що було пропущено на початку вивчення теми, наштовхне на цікаві думки, поглибить розуміння проблеми. Доцільно відкласти текст і повернутися до нього через деякий час, щоб подивитися на роботу очима сторонньої особи.

Весь цей час не слід читати щось із теми роботи, але постійно думати над нею. У цей період, коли тема вивчена та викладена, з'являються власні думки, власна оцінка та розуміння проблеми – неодмінна умова поліпшення структури і змісту роботи.

Під час редагування тексту бажано прочитати роботу вголос, що дозволить побачити можливу непереконливість доказів, не чіткість фраз та уникнути цього. Не треба боятися скорочувати написане – від цього текст тільки вииграє. Під час підготовки чернетки слід ретельно відредагувати кожне речення, звернути увагу на вибір необхідних формулювань, які б просто і чітко, коротко й доступно виражали зміст викладених питань. Не варто послуговуватися складними синтаксичними конструкціями – вони часом слабо зв'язані між собою логічно, містять двозначні тлумачення тощо.

У курсовій роботі необхідно прагнути дотримуватися прийнятої термінології, позначень, умовних скорочень і символів. **Не рекомендується вживати слова і вирази-штампи, вести виклад від першої особи: «Я спостерігав», «Я вважаю», «Мені здається», «На мою думку», «Ми отримуємо», «Ми спостерігаємо».** Стиль роботи – це безособовий монолог, тому виклад ведеться від третьої особи. Мова та стиль курсової роботи повинен відповідати нормам наукового етикету. Найхарактернішою ознакою писемної наукової мови є формально-логічний спосіб викладення матеріалу.

Мова роботи повинна бути цілеспрямованою і прагматичною, тому в ній має бути мінімальна кількість емоційних елементів. При згадуванні в тексті прізвищ ініціали, як правило, ставляться перед прізвищем (*П. Скоропадський, а не Скоропадський П., як це прийнято в списках джерел та літератури*). Завдання студента – якомога раніше подати чернетку науковому керівникові. Вважається нормою, коли курсова робота переробляється кілька разів. Навіть досвідчені автори доопрацьовують свої роботи.

Після остаточного узгодження чернетки з науковим керівником можна оформляти чистовий варіант. Перед тим як віддрукувати з чернетки курсову роботу, її слід старанно ще раз перевірити, уточнити назви розділів (*глав*), підрозділів

(параграфів), таблиць, послідовність розміщення матеріалу, звірити цифрові дані, обґрунтованість і чіткість формулювань, висновків та рекомендацій.

До формулювань заголовків (*назв*) розділів (*глав*) і підрозділів (*параграфів*) курсової роботи висуваються такі основні вимоги: стислість, чіткість і синтаксична різноманітність у побудові речень, з переважанням простих, поширених, послідовне та точне відображення внутрішньої логіки змісту роботи.

При написанні курсової роботи студенту слід уникати таких типових помилок:

- зміст роботи не відповідає плану курсової роботи або не розкриває тему повністю чи в її основній частині.

- сформульовані розділи (*підрозділи*) не відбивають реальну проблемну ситуацію, стан об'єкта.

- мета дослідження не пов'язана з проблемою, сформульована абстрактно і не відбиває специфіки об'єкта і предмета дослідження.

- автор не виявив самостійності, робота являє собою компіляцію або плагіат.

- не зроблено глибокого і всебічного аналізу сучасних офіційних та нормативних документів, нової спеціальної літератури (*останні 5-10 років*) з теми дослідження.

- аналітичний огляд вітчизняних і зарубіжних публікацій з теми роботи має форму анотованого списку і не відбиває рівня дослідження проблеми.

- не розкрито зміст та організацію особистого експериментального дослідження (*його суть, тривалість, місце проведення тощо*), поверхово висвітлено стан практики.

- кінцевий результат не відповідає меті дослідження, висновки не відповідають поставленим завданням.

- у роботі немає посилань на першоджерела або вказані не ті, з яких запозичено матеріал.

- бібліографічний опис джерел у списку використаної літератури наведено довільно, без додержання вимог державного стандарту.

- як ілюстративний матеріал використано таблиці, діаграми, схеми, запозичені не з першоджерел, а з підручника, навчального посібника, монографії або наукової статті.

- обсяг та оформлення роботи не відповідають вимогам, вона виконана неохайно, з помилками.

Етап підготовки роботи до захисту

Після написання тексту роботи (*так званої «чернетки»*) до захисту та отриманню оцінки студент послідовно виконує наступні кроки: подання чорнового варіанту роботи науковому керівникові; усунення зауважень, врахування рекомендацій наукового керівника;

остаточне редагування тексту курсової роботи; чистове оформлення курсової роботи та її перепліт; підготовка курсової роботи до рецензування; підготовка курсової роботи до захисту (*виготовлення наочних матеріалів, підготовка промови тощо*); захист.

Курсові роботи повинні мати палітурки. Курсові роботи допускаються опрацювати в м'якій оправі (*з'єднання спіраллю, термопалітурки тощо*).

РОЗДІЛ 5. ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Загальні вимоги до оформлення.

1. Курсова робота має бути надрукована за допомогою комп'ютера.
2. Курсова робота виконуються лише державною мовою.
3. Робота надрукована комп'ютерним способом передбачає дотримання наступних вимог: текст розміщується на одній стороні аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм), можливо також використання паперу форматів у межах від 203x288 до 210x297 мм і подання таблиць та ілюстрацій на аркушах формату А3; шрифт – Times New Roman або Times New Roman Суг; кегль – 14; інтервал – 1,5 (полупторний).
4. Загальний обсяг курсової роботи (30-35 сторінок). Обсяг може відхилитися в межах не більше +/- 10 %.
5. Текст роботи необхідно друкувати, залишаючи береги таких розмірів: лівий – не менше 30 мм, правий – не менше 10 мм, верхній – не менше 20 мм, нижній – не менше 20 мм.
6. Шрифт друку повинен бути чітким, стрічка чорного кольору середньої жирності. Щільність тексту роботи повинна бути однаковою.
7. Вписувати в текст роботи окремі іншомовні слова, умовні знаки можна чорнилами, тушшю, пастою тільки чорного кольору, при цьому щільність вписаного тексту повинна бути наближеною до щільності основного тексту.
8. Помилки і графічні неточності, виявлені в тексті, можна виправляти підчищенням або зафарбуванням білою фарбою й нанесенням на тому місці або між рядками виправленого тексту (*фрагменту рисунка, таблиці, графіка*).
9. Заголовки розділів друкують симетрично до тексту (*по центру*) великими літерами.
10. Розділи починають із нового аркуша.
11. Заголовки підрозділів (*параграфів*) друкують з абзацного відступу малими літерами (*крім першої великої*).
12. Підрозділи (*параграфи*) продовжують друкувати (*писати*) зразу ж після вступних абзаців розділу або після закінчення підрозділу (*параграфа*).
13. Крапку в кінці заголовка не ставлять.
14. Підкреслення заголовків не допускається.
15. Якщо заголовок складеться з двох речень, їх розділяють крапкою.
16. Слова надруковані в окремому рядку великими літерами («ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ», «ДОДАТКИ») є заголовками відповідних структурних частин роботи.
17. Кожну структурну частину роботи треба починати з нової сторінки.
18. Відстань між заголовками та текстом повинна дорівнювати двом інтервалам.
19. Абревіатуру назви дають після того, як при першому згадуванні ця назва була дана повністю а поруч, в дужках, – абревіатура.

Нумерація

1. Сторінки роботи нумерують арабськими цифрами без знака №.
2. Титульний аркуш включають у загальну нумерацію.
3. На титульному аркуші номер не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті: 2,3,4,5,6,7.....

4. Нумерація аркушів починається з цифри «2», враховуючи, що титульний аркуш є першою сторінкою роботи і номер сторінки на ньому не ставиться.

5. У нумерацію входять всі аркуші, враховуючи додатки.

6. Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

Наприклад:

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЯ ВІЙСЬКОВОГО КОНТИНГЕНТУ УКРАЇНИ ДЛЯ УЧАСТІ В ЗАПЛАНОВАНИХ МИРОТВОРЧИХ ЗАХОДАХ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ

7. Підрозділи повинні мати порядкову нумерацію в межах кожного розділу.

8. Номер підрозділу складається з номера розділу та підрозділу, відокремленого крапкою.

Наприклад:

РОЗДІЛ 3.

Організація військового контингенту України для участі в запланованих миротворчих заходах Організації Об'єднаних Націй

3.1. Критерії відбору кандидатів для служби в миротворчих операціях

3.2. Підготовка контингентів до виконання миротворчих операцій

9. Пункти нумерують арабськими цифрами в межах кожного підрозділу. Пункти і підпункти можуть мати заголовки. Номер пункту складається з номера розділу, підрозділу, пункту, відокремлених крапкою (*Наприклад: «1.1.2.» (другий пункт першого підрозділу першого розділу)*).

10. Не допускається розміщувати назву розділу, підрозділу, пункту і підпункту в нижній частині сторінки, якщо після неї розміщено один рядок тексту.

Ілюстрації

1. Ілюстрації (*крім таблиць*) позначаються словом «РИС.» і нумеруються послідовно арабськими цифрами.

2. Фотографії розміром менші за А 4 повинні бути наклеєні на стандартні аркуші білого паперу.

3. Ілюстрації повинні бути розташовані так, щоб їх було зручно роздивлятися без повороту пояснювальної записки або з повороту за годинниковою стрілкою.

4. Ілюстрації розташовують після першого посилання на них.

5. Ілюстрації повинні мати назву.

6. Якщо ілюстрація створена не автором роботи, необхідно зробити посилання на джерело інформації.

7. Номер ілюстрації, її назва та пояснювальні підписи розташовують послідовно під ілюстрацією.

8. Якщо у пояснювальній записці наведена одна ілюстрація, то її не нумерують і слово «Рис.» не пишуть.

Таблиці

1. Цифровий матеріал, як правило, повинен оформлюватися у вигляді таблиць.

2. Кожна таблиця повинна мати заголовок.

3. Заголовок і слово «Таблиця» починають з великої літери. Заголовок не підкреслюють.

4. Заголовки граф таблиц повинні починатися з великих літер, підзаголовки – із малих, якщо вони складають одне речення із заголовком, та з великих, якщо вони самостійні.

5. Розділяти заголовки таблиці по діагоналі не дозволяється.

6. Заголовки дозволяється друкувати через 1 інтервал. Текст у таблиці друкують з інтервалом 1,5. Висота рядків повинна бути не менше 8 мм. Графу «№ п.п.» у таблицю не включати. Для полегшення посилань у тексті роботи дозволяється нумерація граф.

7. Таблицю розташовують після першої згадки про неї у тексті таким чином, щоб її можна було читати без повороту пояснювальної записки або з поворотом за годинниковою стрілкою.

8. Таблицю з великою кількістю рядків дозволяється переносити на інший аркуш (*сторінку*). При переносі на інший аркуш (*сторінку*) заголовок розташовують тільки над її першою частиною. Над іншими частинами пишуть «Продовження табл.» і вказують номер таблиці, наприклад: «Продовження табл. 1.2.».

9. Таблицю з великою кількістю граф дозволяється розділяти на частини та розмішувати одну частину під іншою в межах одного аркушу (*сторінки*).

10. При переносі частини таблиці на інший аркуш (*сторінку*) слово «Таблиця» та номер її вказують один раз праворуч над першою частиною таблиці; над іншими частинами пишуть слово «Продовження».

11. Якщо в роботі кілька таблиць, то після слова «Продовження» вказують номер таблиці, наприклад: «Продовження табл. 2».

12. Якщо рядки або графи таблиці виходять за формат таблиці, то в першому випадку в кожній частині таблиці повторюється її заголовок, у другому – боковик.

13. Якщо повторюваний у графі таблиці текст складається з одного слова, його дозволяється замінювати лапками; якщо з двох або більше слів, то при першому повторенні його замінюють словами «те ж», а далі лапками.

14. Ставити лапки замість повторюваних цифр, марок, знаків, математичних символів не дозволяється.

15. Якщо цифрові або інші дані в будь-якому рядку таблиці не наводять, то в ній ставлять ризику.

16. На всі таблиці повинні бути посилання в тексті, при цьому слово «Таблиця» в тексті пишуть повністю, якщо таблиця не має номеру, то скорочено – якщо має номер, наприклад: «... у табл. 2».

17. У повторюваних посиланнях на таблиці та ілюстрації слід позначати скорочено слово «дивись», наприклад: «див. табл. 5».

18. Таблиці нумерують послідовно арабськими цифрами (*за винятком таблиць, наведених у додатку*).

19. У правому верхньому куті таблиці над відповідним заголовком розташовують надпис «Таблиця» із позначенням її номера (*наприклад: «Таблиця 2»*).

20. Якщо в пояснювальній записці одна таблиця, її не нумерують і слово «Таблиця» не пишуть.

Таблиця 5

Заголовок таблиці

заголовок			заголовки граф
			підзаголовки граф
рядки (горизонтальні ряди) бокові графи (заголовки рядків)			

Карти

1. Історичні, географічні, адміністративно-територіальні та інші карти, які студент вміщує у свою роботу, мають бути складені в масштабі (*на форматі А3 або А4*).
2. Карту слід розташовувати безпосередньо після тексту, в якому вона згадувалася вперше, або на наступній сторінці, або в додатках.
3. Карти позначаються словом «Карта» і нумерують. Номер складається з номеру розділу та порядкового номеру карти, між якими ставиться крапка. Наприклад: Карта 2.5. – п'ята карта другого розділу.
4. Карти, що знаходяться в додатках нумерують у межах кожного додатку. Наприклад: Карта А.1 – перша карта додатку А.
5. Кожна карта обов'язково має мати назву. Назва карти розташовується у правому верхньому куті.
6. У випадку, коли студент є автором карти, після слова «Карта», номера та назви карти ставиться в дужках словосполучення «Виконано автором».
7. Якщо карта запозичена, студент обов'язково повинен посилатися на автора і джерело, з якого вона запозичена.
8. Карта обов'язково повинна включати: рамку, саму карту, легенду та масштаб.
9. В легенді карти скорочень не допускається.
10. При наявності картографічної сітки на карті надписи населених пунктів розташовують уздовж паралелей, при її відсутності – паралельно північній рамці карти.
11. Необхідно слідкувати за зміною географічних і адміністративно-політичних назв, щоб вони відповідали тому часу, якому вони присвячені, навпаки, щоб у сучасних картах уникнути застарілих термінів.

Посилання

1. Примітки до тексту й таблиць, в яких указують довідкові та пояснювальні дані, нумерують послідовно в межах однієї сторінки арабськими цифрами. Якщо приміток на одному аркуші декілька, то після слова «Примітки» ставлять двокрапку, наприклад:
Примітки:
1
2
2. Якщо примітка одна, то її не нумерують і після слова «Примітка» ставлять крапку.
3. Посилатися слід на останні видання публікацій (*на більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли в них наявний матеріал, який не включено до останнього видання*).
4. Якщо використовуються відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді у посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з джерела, на яке наведено посилання в роботі.
5. Посилання допускаються лише наприкінці роботи.
6. Посилання в тексті на літературу необхідно робити у квадратних дужках, вказуючи через кому порядковий номер за списком джерел і номер сторінки, наприклад [10, с. 218], де «10» – порядковий номер джерела за списком, а «с. 218» – номер сторінки.
7. При посиланнях на архівні матеріали, пропонується наступний формат: [5, арк. 22] – де «5» – порядковий номер джерела за списком, а «арк. 22» – номер сторінки у відповідній справі.

8. Посилання на ілюстрації позначають порядковим номером ілюстрації, наприклад, рис. 2.

Титульний аркуш, анотація, зміст, список джерел та літератури, додатки та перелік умовних позначень

Титульний аркуш є першим аркушем роботи і заповнюється за відповідними формами (ДОДАТОК 1-2).

Анотація – це коротка характеристика роботи, що містить перелік основних питань.

Курсові роботи ЗВО освітньо-професійної програми Право обов'язково «супроводжуються» анотацією державною мовою та її перекладом англійською мовою.

Структура анотації: в анотації необхідно висвітлити основні розділи курсової роботи, з'єднати їх і представити в короткій формі. Вона включає в себе основні розділи:

- актуальність;
- постановку проблеми;
- шляхи її вирішення;
- результати і висновки.

На кожен з розділів відводиться одне-два речення.

Основні компоненти авторської анотації

Компонент анотації	Опис
Актуальність	З самого початку необхідно показати важливість дослідницької проблеми чи запропонованого проекту, які вивчались. У читача відразу повинно скластися уявлення, чому обговорювана проблема потребує вивчення.
Постановка проблеми	Після розкриття актуальності необхідно висвітлити існуючу проблему, на вирішення якої і буде спрямований дослідницький проект (курсова робота).
Шляхи вирішення проблеми	У даному розділі анотації необхідно перерахувати конкретні кроки, спрямовані на вирішення існуючої проблеми. У якісних дослідженнях (в яких немає опису експерименту і аналізу його результатів) це може бути перерахування досліджуваних теоретичних питань. У кількісних дослідженнях (якщо в роботах є статистичні дані експерименту) в цьому розділі анотації перераховуються методики проведення експериментальної роботи.
Результати та висновок	У даному розділі представляються кількісні або якісні результати дослідження. На закінчення необхідно позначити сферу впровадження результатів дослідження, наскільки проведена робота розширила існуючі уявлення про досліджувані питання або запропонувала нове рішення існуючої проблеми.

Вимоги до анотації:

➤ анотація повинна мати лаконічну, конкретну форму, але при цьому давати містку характеристику роботи без побічної інформації;

- обсяг анотації для курсової роботи не має перевищувати 500 друкованих знаків;
- під час написання анотації використовуються загальноприйняті слова, загальноживана лексика;
- не рекомендується наводити цитати з тексту курсової роботи;
- вкінці анотації обов'язково наводяться ключові слова (5–8);
- у тексті анотації англійською або німецькою мовою, слід застосовувати термінологію, характерну для іноземних спеціальних текстів відповідної предметної області, уникати вживання термінів, які є прямою «калькою» україномовних або російськомовних термінів. Необхідно дотримуватися єдності термінології в межах анотації.

Зміст включає найменування всіх розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають назву) із позначення номерів сторінок, на яких знаходиться початок та кінець матеріалу розділів (підрозділів, пунктів) і заповнюється за відповідною формою (ДОДАТОК 3).

При оформленні списку джерел та літератури до роботи рекомендується використовувати певну послідовність та дотримуватися вимог. Список літератури повинен містити перелік джерел, використаних при виконанні роботи. Джерела та літературу необхідно розташувати за алфавітним принципом або по групам.

Порядок розміщення джерел та літератури:

Джерела

Необліковані джерела

- 1.
- 2.

Опубліковані джерела

- 3.
- 4.

Література

- 5.
- 6.
- 7.

Забороняється включати в перелік джерела, на які відсутні посилання в тексті. Насамперед записують літературу, яка видана кирилицею, потім – латиницею та мовами з особливою графікою (за алфавітом назв мов – арабською, грузинською, китайською тощо). Як правило, публікації мовами з особливою графікою подають в українській транслітерації або в перекладі запису українською мовою, тоді мову видання вказують через «. – Араб., . – Яп.».

Прізвище передує ініціалам. Між ініціалами та прізвищем ставиться інтервал (*жорсткий*). Місце видання пишеться повністю: Запоріжжя, Донецьк, Львів, Харків, Відень тощо. Виключення: К. (*Київ*), СПб (*Ленінград або Санкт-Петербург*), N.Y. (*Нью-Йорк*), L. (*Лондон*), P. (*Париж*), В. (*Берлін*). Назва видавництва подається за місцем видання.

Обсяг видання, тобто дані про загальну кількість сторінок і аркушів записують цифрами із словом сторінка, яке скорочується: с. – в укр. та рос. мовах; р. – англ.; s – нім. Якщо у книзі нумерація сторінок вказана арабськими або (*i*) римськими цифрами, то в описі подають: 252 с. або ССЛІІ с.

Додатки оформлюють як продовження тексту роботи на наступних її сторінках. Кожен додаток повинен починатися з нового аркуша (*сторінки*) з позначенням у правому

верхньому куті слова «ДОДАТОК», надрукованого великими літерами, та мати змістовий заголовок. Якщо у роботі більше одного додатку, їх нумерують послідовно арабськими цифрами (без знака №), наприклад: ДОДАТОК 1, ДОДАТОК 2 і т.д.

Якщо у роботі прийнята специфічна термінологія, а також використовуються малопоширені скорочення, нові символи, позначення і та ін., то їх перелік повинен бути наведений у вигляді окремого списку (ДОДАТОК 4). Якщо у роботі спеціальні терміни, скорочення, позначення, символи та ін. повторюються менше за три рази, перелік не складають, а їх розшифрування наводять у текст роботи при першій згадці.

РОЗДІЛ 6.
ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ НАПИСАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ З
ПРАВознавчого циклу дисциплін

ДИСЦИПЛІНА «ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ»:

1. Адміністративно-територіальний устрій українських земель у складі Речі Посполитої (1569-1648 рр.).
2. Адміністративно-територіальні реформи УСРР 1920-1930 рр.
3. Брестський мир 1918 р. та його наслідки для України.
4. Гадяцька угода 1658 р.: основні положення.
5. Декларація про державний суверенітет України. Акт проголошення незалежності України.
6. Державний лад Київської Русі.
7. Державний устрій Галицько-Волинського князівства.
8. Державний устрій українських земель у складі Великого князівства Литовського.
9. Державний устрій, суспільний лад і право грецьких полісів Північного Причорномор'я.
10. Державно-правові акти Центральної Ради.
11. Джерела права Української гетьманської держави.
12. Джерела та основні риси права Галицько-Волинської держави.
13. Джерела та основні риси права литовсько-руської держави.
14. Законодавча діяльність гетьманського уряду.
15. Історіографія досліджень розвитку державно-правових інститутів України.
16. Кодифікація права УРСР у 1960-х роках. Основні риси цивільного, сімейного, трудового, кримінального права.
17. Кодифікація українського права XVIII ст.
18. Конституція П. Орлика та її історичне значення.
19. Конституція СРСР 1924 р. та перебудова органів державної влади та управління в УСРР.
20. Конституція України 1996 р. Структура та основні положення.
21. Конституція УНР від 29 квітня 1918 р.
22. Конституція УРСР 1937 р.: основні риси-принципи та норми.
23. Конституція УРСР 1978 р.: загальна характеристика.
24. Конституція УСРР 1919 р. Загальна характеристика.
25. Ліквідація автономії України. Друга Малоросійська колегія (1722-1727 рр.).
26. Люблінська унія та її наслідки для українських земель.
27. Магдебурзьке право в українських містах.
28. Найдавніші державні утворення на українських землях.
29. Окупаційний режим на території України у роки Другої світової війни.
30. Органи влади та адміністративно-територіальний устрій Гетьманщини.
31. Політика Московської держави на Лівобережній Україні та Слобожанщини в другій половині XVII-XVIII ст.
32. Польсько-литовські унії та їх наслідки для України.
33. Правове закріплення передачі Кримської обл. та м. Севастополя до складу УРСР.
34. Правове становище України за Березневими статтями 1654 р.

35. Правове становище українських земель у складі Польщі (XIV-XVI ст).
36. Правовий статус української гетьманської держави (Війська Запорозького) за Зборівським та Білоцерківським договорами.
37. Проголошення ЗУНР. Акт злуки УНР та ЗУНР 22 січня 1919 р. та його значення.
38. Реформи другої половини XIX ст. у Російській імперії.
39. Ризький і Варшавський договори та їх наслідки для України.
40. Розпад СРСР та відродження незалежності України.
41. Роль УРСР у створенні ООН.
42. Руська правда: редакції, списки, структура.
43. Система злочинів, види покарання та судочинство у Запорозькій Січі.
44. Система органів влади Запорозької Січі
45. Становище Західної України, Північної Буковини та Бессарабії у міжвоєнний період.
46. Становлення радянської влади в Україні.
47. Статус західноукраїнських земель під владою імперії Габсбургів.
48. Статути Великого князівства Литовського: загальна характеристика та основні положення.
49. Судочинство та судоустрій Київської Русі.
50. Суспільний лад Галицько-Волинського князівства.
51. Суспільний лад Давньої Русі.
52. Суспільний лад українських земель у литовсько-польський період.
53. Суспільно-політичне життя в Україні у 1980-х рр.
54. Суспільно-політичний устрій на західноукраїнських землях у складі Австрійської та Австро-Угорської імперій.
55. Суспільно-політичний устрій українських земель у складі Російської імперії (XVIII-XIX ст.).
56. Українська Держава гетьмана П. Скоропадського 1918 р.
57. Утворення Української Центральної Ради. Структура та компетенція Центральної Ради та Генерального Секретаріату.
58. Формування державності українського народу під час визвольної війни 1648-1657 рр.
59. Формування української національної держави за доби Директорії.
60. Церква в політичній системі Русі-України.

ДИСЦИПЛІНА «ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН»:

1. Аграрне законодавство Великої буржуазної революції XVIII ст. у Франції.
2. Боротьба за незалежність іспанських колоній у Латинській Америці.
3. Виникнення Арабського Халіфата.
4. Виникнення держави в Афінах.
5. Германське цивільне уложення 1900 р.
6. Держава та право США періоду Громадянської війни.
7. Державний лад періоду принципата.
8. Державний лад Риму періоду домінації.
9. Економічний і політичний розвиток США напр. XVIII – першій пол. XIX ст.
10. Злочин та покарання в мусульманському праві.

11. Кароліна – кодекс кримінально-процесуального і кримінального права Німеччини.
12. Конституція Германської імперії 1871 р.
13. Конституція КНР 1954 р.
14. Коран та Сунна, їх характеристика та значення.
15. Кримінальне законодавство Великобританії XIX-XX ст.
16. Кримінальне законодавство Німеччини XIX-XX ст.
17. Кримінальне законодавство США XIX-XX ст.
18. Кримінальне законодавство Франції XIX-XX ст.
19. Мусульманська релігія та мусульманське право, їх співвідношення.
20. Мусульманське право в сучасних країнах ісламського світу.
21. Надзвичайне та антикомуністичне законодавство у Великобританії та США у XX ст.
22. Наслідки громадянської війни в США для розвитку політичного устрою країни.
23. Основні риси права Японії кінця XIX ст. Конституція країни 1889 р.
24. Політика та роль церкви у країнах Центральної та Південної Америки у XIX ст.
25. Правова система Стародавніх Афін
26. Революція 1848 р. та Пруська конституція 1850 р.
27. Революція Мейдзі та орієнтація країни на західноєвропейський державницький та правовий досвід.
28. Реформація державного ладу КНР у період «культурної революції».
29. Розвиток держави франків у VI-IX ст. (монархія Меровінгів та монархія Каролінгів).
30. Розвиток трудового і соціального законодавств США наприкінці XIX – на початку XX ст.
- 31. Розвиток цивільного законодавства (країна по вибору студента) XIX-XX ст.**
32. Розвиток цивільного законодавства Великобританії XIX-XX ст.
33. Розвиток цивільного законодавства Німеччини XIX-XX ст.
34. Розвиток цивільного законодавства США XIX-XX ст.
35. Розвиток цивільного законодавства Франції XIX-XX ст.
36. Соціально-політичне становище Японії у XIX ст.
37. Створення держав у Центральній та Південній Америці у XIX ст.
38. Утворення Китайської Народної Республіки.
39. Формування основ сучасного трудового законодавства США в XX ст.
40. Центральні та місцеві органи державного управління Франкської держави.

ДИСЦИПЛІНА «ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА»:

1. Теорія держави і права, як фундаментальна наука.
2. Науковий статус теорії держави і права.
3. Влада та норми поведінки в до державному суспільстві.
4. Методологія теорії держави і права.
5. Особливості внутрішніх та зовнішніх функцій держави в Україні.
6. Політичний режим та його особливості в умовах розвитку сучасності України.
7. Функціонування законодавчої влади в Україні.
8. Співвідношення правової держави та громадянського суспільства.
9. Концепція широкого право розуміння.

10. Державний апарат в Україні: теорія та практика.
11. Концепція нормативного право розуміння.
12. Типологія держави.
13. Законодавство в Україні та шляхи його удосконалення.
14. Реалізація норм права та правомірна поведінка (лінії взаємозв'язку).
15. Роль правової культури в процесі застосування норм права.
16. Правовідносини як складовий елемент механізму правового регулювання.
17. Правомірна поведінка як фактор забезпечення режиму законності в суспільстві.
18. Правовий нігілізм як антипод правової культури.
19. Принципи та гарантії законності.
20. Шляхи розбудови правової держави в Україні.
21. Правове виховання та його вплив на формування правосвідомості і правової культури.
22. Романо-германська правова сім'я.
23. Прогалини в позитивному праві та шляхи їх подолання.
24. Правова система сучасної України.
25. Соціально-правова держава та шляхи її розбудови в Україні.
26. Правовий статус особи в Україні (позитивні та негативні характеристики).
27. Причини нестабільності правомірної поведінки в Україні.
28. Юридична відповідальність.
29. Поняття та особливості правосвідомості податківців.
30. Юридичні факти, презумпції та фікції.
31. Правові стимули як спонукання до законослухняних дій.
32. Склад правопорушення як підстава юридичної відповідальності.
33. Правове регулювання: теоретичні аспекти.
34. Інтеграція законодавства України до права ЄС.
35. Англо-американська правова сім'я.

ДИСЦИПЛІНА «СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ УКРАЇНИ»:

1. Апеляційні суди в Україні.
2. Верховний Суд України.
3. Види та компетенція спецслужб у зарубіжних країнах.
4. Вища рада юстиції.
5. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ.
6. Вищі спеціалізовані суди в Україні.
7. Демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією та правоохоронними органами України.
8. Європейський суд з прав людини як орган захисту прав українських громадян.
9. Зміст, реалізація конституційного принципу (права) вільного вибору захисника своїх прав та перспективи його реформування.
10. Історія виникнення та етапи розвитку прокуратури в Україні: з Київської Русі до проголошення незалежності України.
11. Історія виникнення та етапи розвитку прокуратури у світі.
12. Історія виникнення та розвитку нотаріату у світі та Україні.
13. Кадри органів юстиції в Україні.
14. Кваліфікаційна атестація суддів.
15. Кваліфікаційні комісії суддів.

16. Міжнародні стандарти незалежності суддів.
17. Міжнародно-правові стандарти у здійсненні правоохоронної діяльності.
18. Місце та роль органів нотаріату в правовій системі України.
19. Місце української прокуратури у системі поділу влад.
20. Місцеві суди в Україні.
21. Національна школа суддів України
22. Національне Центральне бюро Інтерполу в Україні: правовий статус.
23. Ознаки та система правоохоронних органів України.
24. Органи суддівського самоврядування в Україні.
25. Органи, уповноважені здійснювати оперативно-розшукову діяльність в Україні, та їх повноваження.
26. Організаційне забезпечення діяльності судів.
27. Перспективи реформування державної виконавчої служби в Україні.
28. Перспективи реформування інституту прокуратури в Україні.
29. Перспективи реформування нотаріату в Україні.
30. Поняття, види та форми конституційного контролю.
31. Поняття, зміст та межі адвокатської таємниці.
32. Порядок здійснення оперативно-розшукової діяльності в Україні.
33. Порядок притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності в Україні.
34. Право на звернення та юрисдикція Європейського суду з прав людини.
35. Правова природа, роль та обов'язковість актів Конституційного суду України.
36. Правове положення нотаріуса в Україні та в зарубіжних країнах.
37. Правовий статус Вищої ради юстиції.
38. Правовий статус Державної судової адміністрації України.
39. Правовий статус суддів в Україні.
40. Правовий статус та компетенція Державної автомобільної інспекції України.
41. Правовий статус та компетенція Державної служби спецзв'язку та захисту інформації України.
42. Правовий статус та компетенція Служби зовнішньої розвідки України.
43. Правовий статус та компетенція Управління державної охорони України.
44. Правовий статус та організація діяльності Служби безпеки України.
45. Правові аспекти використання державної та інших мов у судочинстві України.
46. Правові основи здійснення детективної діяльності в Україні.
47. Правозахисна діяльність Організації Об'єднаних Націй.
48. Правозахисна діяльність під егідою Ради Європи.
49. Правозахисні утворення під егідою Співдружності незалежних держав.
50. Приватна та державна виконавча служба у зарубіжних країнах.
51. Принцип верховенства права у діяльності судових та правоохоронних органів України.
52. Принцип недоторканості суддів в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аналіз реалій та перспектив реформування.
53. Принцип презумпції невинуватості – принцип правосуддя в Україні.
54. Принципи конституційного судочинства.
55. Проблеми дотримання основних прав і свобод людини в діяльності правоохоронних органів спеціального призначення.
56. Процесуальні форми участі та особливості підтвердження повноважень адвоката у кримінальному процесі України.
57. Процесуальні форми участі та особливості підтвердження повноважень

адвоката у цивільному судочинстві України.

58. Процесуальні форми участі та особливості підтвердження повноважень адвоката у адміністративному судочинстві України.

59. Процесуальні форми участі та особливості підтвердження повноважень адвоката у провадженні у справах про адміністративні правопорушення.

60. Реалії та проблемні питання участі народних засідателів та присяжних у здійсненні правосуддя в Україні.

61. Реформування системи та компетенції третейських судів в Україні.

62. Реформування судової системи України.

63. Розвиток прокуратури в роки незалежності України.

64. Роль та повноваження Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у здійсненні правоохоронної діяльності.

65. Система органів юстиції в Україні.

66. Структура та напрямки діяльності Міністерства юстиції України.

67. Сучасні системи нотаріату: латинський та англосаксонський нотаріат.

68. Сучасні та актуальні проблеми діяльності інституту нотаріату в Україні.

69. Участь адвоката у конституційному судочинстві України.

70. Участь представників громадськості у здійсненні правосуддя.

71. Форми участі народу та його компетенція у здійсненні правосуддя в зарубіжних країнах.

72. Функція прокуратури зі здійснення досудового слідства: реалії та перспективи реформування.

ДИСЦИПЛІНА «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО»:

1. Кодифікація цивільного законодавства України (історичний аспект).
2. Поняття та класифікація цивільних правовідносин.
3. Особисті немайнові відносини, що регулюються цивільним правом.
4. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків.
5. Цивільна правосуб'єктність фізичних осіб.
6. Опіка та піклування в цивільному праві: порівняльна характеристика.
7. Цивільно-правовий статус малолітніх осіб.
8. Інститут юридичної особи в цивільному праві.
9. Система юридичних осіб приватного права в цивільному праві України.
10. Припинення діяльності юридичної особи.
11. Держава як учасник цивільних правовідносин.
12. Об'єкти цивільних прав: загальна характеристика.
13. Правовий режим рухомих речей в цивільному праві.
14. Недійсні правочини: поняття, види та правові наслідки їх недійсності.
15. Судовий захист цивільних прав.
16. Поняття, функції та види цивільно-правової відповідальності.
17. Поняття та система особистих немайнових прав фізичних осіб.
18. Цивільно-правові способи захисту честі, гідності та ділової репутації.
19. Поняття та ознаки речових прав.
20. Прийняття спадщини за цивільним законодавством України.
21. Заповіт: види, форма, порядок оформлення.
22. Спадковий договір.
23. Охорона спадкового майна за цивільним законодавством України.

24. Джерела договірної права України.
25. Альтернативні зобов'язання в цивільному праві України.
26. Підтвердження виконання зобов'язання.
27. Звернення стягнення на заставлене майно.
28. Стадії укладення цивільно-правового договору.
29. Підстави та правові наслідки зміни та розірвання цивільно-правового договору.
30. Особливості договору купівлі-продажу майнових прав.
31. Виконання та відповідальність за договорами про надання послуг.
32. Договірне регулювання туристської діяльності.
33. Правовий статус суб'єктів зобов'язань із договору страхування.
34. Поняття та види розрахунків за цивільним законодавством України.
35. Кредитний договір: поняття, зміст та види.

ДИСЦИПЛІНА «КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО»

1. Загальна характеристика кримінального права зарубіжних держав і його систем.
2. Класифікація принципів кримінального права.
3. Джерела кримінального права.
4. Кримінальне право в системі юридичних наук.
5. Екстрадиція в правовій системі України: основні кримінально-правові аспекти.
6. Дія кримінального закону в просторі і по колу осіб.
7. Поняття та види тлумачення закону про кримінальну відповідальність.
8. Історія кримінального права України.
9. Класифікація злочинів у кримінальному праві.
10. Класифікація складів злочинів.
11. Поняття об'єкта злочину і його види.
12. Поняття і значення об'єктивної сторони складу злочину.
13. Поняття і види суб'єктів злочину.
14. Суб'єктивна сторона складу злочину.
15. Форми, види вини та їх вплив на кваліфікацію злочину.
16. Причетність у кримінальному праві.
17. Необхідна оборона та умови її правомірності в кримінальному праві України та зарубіжних країн.
18. Звільнення від кримінальної відповідальності: поняття та види.
19. Державна зрада: кримінально-правовий аспект.
20. Перешкодження законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань.
21. Кримінально-правова характеристика злочинів проти життя особи.
22. Кримінально-правова характеристика злочинів проти здоров'я особи.
23. Порухення авторського права і суміжних прав: кримінально-правовий аспект.
24. Порухення недоторканності приватного життя: кримінально-правовий аспект.
25. Кримінально-правова характеристика грабежів та відмінність від розбоїв.
26. Втягнення у вчинення терористичного акту.
27. Кримінально-правова характеристика фінансування тероризму.
28. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами: кримінально-правовий аспект.

29. Незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв: кримінально-правовий аспект.

30. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту.

31. Передача або збирання відомостей, що становлять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни.

32. Незаконне переправлення осіб через державний кордон України.

33. Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї.

34. Ухилення від призову на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу: кримінально-правова характеристика.

35. Посягання на життя журналіста: кримінально-правова характеристика.

ДИСЦИПЛІНА «ТРУДОВЕ ПРАВО»:

1. Предмет трудового права України.
2. Система трудового права України.
3. Поняття і значення принципів трудового права.
4. Класифікація і зміст основних принципів трудового права.
5. Поняття та особливості джерел трудового права.
6. Кодекс законів про працю України як джерело трудового права.
7. Локально-правові акти як джерела трудового права.
8. Міжнародні акти – як джерела трудового права.
9. Єдність і диференціація норм трудового законодавства.
10. Правове регулювання зайнятості та працевлаштування.
11. Поняття колективного договору, сфера його укладення та зміст.
12. Сторони колективного договору та порядок його укладення.
13. Правовий статус суб'єктів трудового права України.
14. Головні суб'єкти трудового права.
15. Поняття трудового договору та порядок його укладення.
16. Правове регулювання видачі та оформлення трудових книжок.
17. Правовий статус профспілок в Україні та їх роль в регулюванні трудових відносин.
18. Особливості працевлаштування іноземців в Україні.
19. Форма та зміст трудового договору.
20. Види трудового договору за строками його дії.
21. Загальна характеристика та класифікація підстав припинення трудового договору.
22. Соціальний діалог: загальна характеристика.
23. Поняття страйку та порядок його проведення.
24. Режими робочого часу.
25. Поняття та класифікація часу відпочинку.
26. Поняття заробітної плати та її правове забезпечення.
27. Правові гарантії права працівників на оплату праці.

28. Державне регулювання оплати праці.
29. Договірне регулювання оплати праці.
30. Форми та системи оплати праці за трудовим законодавством.
31. Поняття трудової дисципліни та її значення в трудових правовідносинах.
32. Поняття матеріальної відповідальності за трудовим правом.
33. Організація охорони праці на підприємствах, в установах, організаціях.
34. Колективні трудові спори: поняття, предмет, сторони.
35. Юридична відповідальність за порушення законодавства про працю.

ДИСЦИПЛІНА «АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО»:

1. Адміністративне право як галузь права України.
2. Історія розвитку науки адміністративного права.
3. Адміністративно-правова реформа в Україні.
4. Норми і джерела адміністративного права.
5. Державне управління
6. Відмінні особливості виконавчої влади.
7. Адміністративно-правові відносини (поняття і види).
8. Індивідуальні суб'єкти адміністративного права і особливості правовідносин з їх участю.
9. Адміністративно-правовий статус громадян України, його розвиток в сучасних умовах.
10. Система органів виконавчої влади України: лінійна і функціональна підлеглість.
11. Правова природа і особливості повноважень органу виконавчої влади.
12. Президент України в системі органів державної влади і управління.
13. Уряд України як суб'єкт адміністративного права.
14. Міністерства як органи виконавчої влади.
15. Органи місцевого самоврядування як суб'єкти адміністративного права.
16. Дозвільна діяльність органів виконавчої влади: поняття і принципи.
17. Державна служба в Україні.
18. Поняття посадовця в адміністративному праві.
19. Застосування трудового законодавства до відносин державної служби.
20. Об'єднання громадян як суб'єкти адміністративного права.
21. Форми і методи управлінських дій.
22. Адміністративні методи: склад і особливості.
23. Дискреційні повноваження (розсуд) органів виконавчої влади.
24. Адміністративний договір.
25. Правові акти управління.
26. Заперечність і нікчемність правових актів управління.
27. Наукові підходи до розуміння адміністративного процесу.
28. Адміністративна відповідальність.
29. Проблеми давності притягнення до адміністративної відповідальності.
30. Особливості провадження у справах про порушення митних правил.
31. Доказування у провадженні у справах про адміністративні правопорушення і за адміністративними скаргами.
32. Звернення громадян у сфері адміністративно-правових відносин.
33. Виконання окремих видів адміністративних стягнень.
34. Поняття і основні принципи адміністративного процесу.

35. Засоби забезпечення законності у виконавчій владі.

ДИСЦИПЛІНА «ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ТА ПРАВОВИХ ВЧЕНЬ»:

1. Анархістські концепції М. О. Бакуніна та П. А. Кропоткіна.
2. Внесок Т. Гоббса в політичну науку. Твір «Левіафан».
3. Вплив теорій Платона та Аристотеля на розвиток політичної думки.
4. Ідеї національного розвитку Кирило-Мефодіївського товариства.
5. Ідея української державності в працях В. Винниченка.
6. Консерватизм та елітизм В. Липинського.
7. Ліберально-демократична думка М. Драгоманова.
8. Націоналістична доктрина Д. Донцова.
9. Обґрунтування лібералізму в політичних концепціях І. Канта.
10. Особливості політико-правової думки Давнього Риму.
11. Особливості політичних поглядів Конфуція.
12. Особливості політичних поглядів М. Грушевського.
13. Особливості політичних поглядів Дж. Локка.
14. Політико-філософські переконання софістів.
15. Політико-філософські погляди Аристотеля.
16. Політична соціологія М. Вебера.
17. Політичні вчення К. Маркса та Ф. Енгельса.
18. Політичні концепції Н. Макіавеллі.
19. Політичні концепції Платона. «Ідеальна держава» Платона.
20. Політичні погляди Ф. Ніцше.
21. Політологічний аналіз праці «Про дух законів» Ш. Л. Монтес'ке.
22. Порівняльний аналіз основних напрямів в політичній думці Стародавнього Китаю.
23. Порівняльний аналіз політичних поглядів Платона та Аристотеля.
24. Проблема природи та класифікації законів у працях Томи Аквінського.
25. Проблема співвідношення світської та духовної влади в роботі Аврелія Августина «Про Град Божий».
26. Самостійницька теорія М. Міхновського.
27. Суспільно-політичні ідеї А. Шопенгауера.
28. Суспільно-політичні течії Стародавньої Індії.
29. Сутність «суспільного договору» за Ж.-Ж. Руссо.
30. Сутність та особливості «макіавелізму».
31. Теорії олігархізації політичних партій Р. Міхельса та М. Острогорського.
32. Теорія громадянського суспільства в концепціях Г. Гегеля.
33. Утопічний соціалізм Р. Оуена.
34. Утопічний соціалізм Ф. М. Ш. Фур'є та А. Сен-Сімона.
35. Філософсько-політичні ідеї Григорія Сковороди.

ДИСЦИПЛІНА «ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»:

1. Право Європейського Союзу: поняття, принципи, джерела, система
2. Компетенція та сфери діяльності Європейського Союзу
3. Інститути, органи та установи Європейського Союзу
4. Право Європейського Союзу: поняття, принципи, джерела, система
5. Компетенція та сфери діяльності Європейського Союзу

6. Інститути, органи та установи Європейського Союзу
7. Європейський Союз та його правова система: основні етапи еволюції
8. Право Європейського Союзу: поняття, принципи, джерела, система
9. Компетенція та сфери діяльності Європейського Союзу
10. Інститути, органи та установи Європейського Союзу
11. Основи правового статусу людини та громадянина в Європейському Союзі
12. Правове регулювання окремих сфер суспільних відносин у ЄС
13. Правове регулювання відносин України з ЄС
14. Основи правового статусу людини та громадянина в Європейському Союзі
15. Правовий режим економічної системи ЄС
16. Правове регулювання окремих сфер суспільних відносин у ЄС
17. Правове регулювання відносин України з ЄС
18. Основи правового статусу людини та громадянина в Європейському Союзі
19. Правовий режим економічної системи ЄС
20. Правове регулювання окремих сфер суспільних відносин у ЄС
21. Правове регулювання відносин України з ЄС

РОЗДІЛ 7. ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ У СПИСКУ ДЖЕРЕЛ, ЯКИЙ НАВОДЯТЬ У КУРСОВІЙ РОБОТІ

Більш детально з прикладами оформлення бібліографічного опису можна ознайомитися в офіційному виданні: «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. ДСТУ 8302:2015»).

Приклади оформлення списку використаних джерел, відповідно до ДСТУ 8302:2015

КНИГИ	
<i>Приклади</i>	<i>Однотомні видання</i>
один автор	<p>Битяк Ю. П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади: монографія. Харків: Право, 2005. 304 с.</p> <p>Краснова М. В. Договори в екологічному праві України: навч. посіб. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: Алерта, 2012. 216 с.</p> <p>Кузніченко С. О. Закон України "Про правовий режим надзвичайного стану": наук.-практ. комент. / Одес. держ. ун-т внутр. справ. Харків: Право, 2015. 164 с.</p> <p>Тертишник В. М. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України: із змін та допов. на 12 берез. 2016 р. 12-те вид., допов. і переробл. Київ: Правова єдність, 2016. 810 с.</p> <p>Johnson L. K. Bombs, bugs, drugs and thugs: intelligence and America's quest for security. New York; London: New York University Press, 2000. 326 p.</p>
два автори	<p>Васильєв С. В., Ніколенко Л. М. Доказування та докази у господарському процесі України: монографія. Харків: Еспада, 2004. 192 с.</p> <p>Каткова Т. В., Каткова А. Г. Закінчення досудового слідства у кримінальних справах: практ. посіб. Харків: Право, 2011. 136 с.</p> <p>Петришина М. О., Петришин О. А. Міжнародно-правові стандарти у сфері місцевого самоврядування: наук. доп. / Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. Харків: Право, 2016. 44 с. (Серія "Наукові доповіді").</p> <p>Сташис В. В., Бажанов М. И. Преступления против личности в УК УССР и судебной практике. Изд. 2-е, испр. и доп. Харьков: Вища шк., 1987. 216 с.</p>
три автори	<p>Комаров В. В., Світлична Г. О., Удальцова І. В. Окреме провадження: монографія / за ред. В. В. Комарова. Харків: Право, 2011. 312 с.</p> <p>Сичевський В. В., Харитонов Є. І., Олейніков Д. О. Науково-практичний коментар до розділу I Особливої частини Кримінального кодексу України (Злочини проти основ національної безпеки України) / Служба безпеки України. Харків: Право, 2016. 232 с. (Бібліотека слідчого).</p> <p>Helfer M. E., Kempe R. S., Krugman R. D. The battered child. 5th ed. Chicago, IL: University of Chicago Press, 1997. 700 p.</p>
чотири і більше авторів	<p>Прилипко С. М., Ярошенко О. М., Мороз С. В., Малиновська К. А. Укладення трудового договору: теоретико-прикладне дослідження: монографія. Харків: Юрайт, 2013. 288 с.</p> <p>Коллективні політичні права і свободи людини та громадянина в Україні: проблеми теорії та практики: монографія / Є. І. Григоренко та ін.; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків: [б. в.], 2013. 352 с.</p> <p>Постклассическая онтология права: монография / С. И. Максимов и др.; С.-Петерб. гос. ун-т; общ. ред. И. Л. Честнов. Санкт-Петербург: Алетейя, 2016. 688 с. (Толкование источников права).</p>

	<p>The mutual fund industry: Competition and investor welfare / R. G. Hubbard et. al. New York, NY: Columbia University Press, 2010. 256 p.</p>
автор(и) та редактор(и)/упорядник(и)	<p>Гель А. П., Семаков Г. С., Яковець І. С. Кримінально-виконавче право України: навч. посіб. / ред. А. Х. Степанюк. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 624 с.</p> <p>Грошевий Ю. М. Вибрані праці / упоряд.: О. В. Капліна, В. І. Маринів. Харків: Право, 2011. 656 с.</p> <p>Петрик О. І. Шлях до цінової стабільності: світовий досвід і перспективи для України: монографія / відп. ред. В. М. Геєць. Київ: УБС НБУ, 2008. 369 с.</p> <p>Plath S. The unabridged journals / ed. K. V. Kukil. New York, NY: Anchor, 2000. 680 p.</p>
автор(и) та перекладач(и)	<p>Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях / вступ. ст. Н. И. Панова; пер. с итал. М. М. Исаев. Киев: Ин Юре, 2014. 240 с. (Памятники правовой мысли).</p> <p>Питерс Т., Уотермен Р. В поисках эффективного управления (опыт лучших компаний) / ред. Л. И. Евенко; пер.: Д. Васильев, В. Зотов. Москва: Прогресс, 1986. 424 с.</p> <p>Laplace P. S. A philosophical essay on probabilities / trans.: F. W. Truscott, F. L. Emory. Original work published 1814. New York, NY: Dover, 1951. 196 p.</p>
без автора	<p>Галузева економічна політика держави: проблеми правового забезпечення: колект. моногр. / за наук. ред. Д. В. Задихайла. Харків: Юрайт, 2013. 520 с. (Серія "Наукові праці кафедри господарського права Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого"; т. 1).</p> <p>Конституція України: наук.-практ. комент. / редкол.: В. Я. Тацій (голова) та ін. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2012. 1128 с.</p> <p>Настільна книга детектива, прокурора, судді: коментар антикорупційного законодавства / ред. М. І. Хавронюк. Київ: Дакор, 2016. 496 с.</p> <p>Політологічний енциклопедичний словник / упоряд. В. П. Горбатенко. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ: Генеза, 2004. 736 с.</p> <p>Правове виховання в сучасній Україні: монографія / за заг. ред.: В. Я. Тацій, А. П. Гетьман, О. Г. Данильян. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2013. 440 с.</p> <p>Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 30 верес. 2016 р. Київ: Нац. акад. прокуратури України. 2016. 432 с.</p> <p>Twenty-four hours a day. Miami, FL: BN Publishing, 2010. 400 p.</p>
Приклади	<i>Багатотомні видання</i>
	<p>Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2016. Т. 1: Історія держави і права України. 848 с.</p> <p>Енциклопедія історії України: у 10 т. / НАН України, Ін-т історії України. Київ: Наук. думка, 2005. Т. 9. 944 с.</p> <p>Кримінальне право України. Загальна частина: підручник: у 2 т. / за ред.: В. В. Сташис, В. Я. Тацій. 4-те вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2010. Т. 1. 456 с.</p>

	<p>Кучерявенко Н. П. Курс налогового права: в 6 т. Харьков: Право, 2007. Т. 4: Особенная часть. Косвенные налоги. 536 с.</p> <p>Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України: у 4 т. / ред. О. В. Стовба. Харків: Апостиль, 2015. Т. 2. 329 с.</p> <p>Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків: Право, 2009. Т. 2: Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / заг. ред. Ю. П. Битяк. 576 с.</p>
ІНШІ ВИДАННЯ	
автореферати дисертацій	<p>Кравчук В. М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2010. 36 с.</p> <p>Лісов О. С. Новітня вітчизняна історіографія створення та діяльності розвідки і контррозвідки України у 1917–1991 роках: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 20.02.22 / Нац. ун-т оборони України ім. Івана Черняхівського. Київ, 2017. 20 с.</p>
дисертації	<p>Сокурєнко В. В. Публічне адміністрування сферою оборони в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2016. 573 с.</p> <p>Костенко В. О. Економіко-правове забезпечення використання та охорони земель: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 183 с.</p> <p>Bryant B. D. A sequentially articulated experiment to compare two instructional software input infrastructures: Doctoral dissertation / University at Albany. Albany, NY, 1998. 150 p.</p>
архівні документи	<p>Лист Голови Спільки «Чорнобиль» Г. Ф. Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Спільки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. <i>ЦДАГО України</i> (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64, 64 зв., 71.</p> <p>Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. <i>ЦДАВО України</i> (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3.</p> <p>Наукове товариство ім. Шевченка. <i>Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України</i>. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.</p>
патенти	<p>Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 C09K11/00, G01T1/28, G 21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.</p> <p>Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.</p>
препринти	<p>Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль: Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт / НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1).</p> <p>Шиляев Б. А., Воеводин В. Н. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ / ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов. Харьков: ННЦ ХФТИ, 2006. 19 с.: ил., табл. (Препринт / НАН Украины, Нац. науч. центр «Харьк. физ.-техн. ин-т»; ХФТИ 2006-4).</p>

стандарти	<p>ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація).</p> <p>ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ: Держспоживстандарт України, 2006. 181 с.</p> <p>ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ 3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ: Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).</p>
бібліографічні покажчики	<p>Володимир Володимирович Сташис: (до 85-річчя від дня народж. та 60-річчя наук.-пед. і громад. діяльності) / Нац. акад. прав. наук України; упоряд.: В. І. Борисов, В. І. Тютюгін, Л. М. Демидова. Харків: Право, 2010. 108 с. (Біографія і бібліографія вчених-правознавців).</p> <p>Лисосед О. В. Бібліографічний довідник з кримінології (1992–2002) / ред. О. Г. Кальман. Харків: Одиссей, 2003. 128 с.</p> <p>Систематизований покажчик матеріалів з питань адміністративної реформи, опублікованих у Віснику Національної академії державного управління за 1997–2005 роки / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; уклад.: О. О. Бабінова, О. Г. Белінська. Київ: Вид-во НАДУ, 2006. 11 с.</p>
каталоги	<p>Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Донец. ботан. сад НАН Украины. Донецк: Лебедь, 2005. 228 с.</p> <p>Історико-правова спадщина України: кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Земляніщина. Харків, 1996. 64 с.</p> <p>Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області: кат.-довід. / авт.-упоряд.: М. Зобків та ін.; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів: Новий час, 2003. 160 с.</p>
ЧАСТИНА ВИДАННЯ	
розділ книги	<p>Борисова В. И. Право частной собственности в системе социально-экономических прав и свобод граждан и пути его реализации. <i>Харьковская цивилистическая школа: право собственности</i>: монографія / ред. И. В. Спасибо-Фатеева. Харьков: Право, 2012. Разд. 3, гл. 1. С. 87–99.</p> <p>Даньшин І. М. Злочини проти громадського порядку та моральності. <i>Кримінологія. Загальна та Особлива частини</i>: підручник / ред. В. В. Голіна. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2009. Розд. 15. С. 138–145.</p> <p>Тацій В. Я. Повертаючись до питання боротьби зі злочинами у сфері приватизації. <i>Тацій В. Я. Вибрані статті, виступи, інтерв'ю</i>. Харків: Право, 2010. С. 221–229.</p> <p>Хряпінський П. Кримінально-правові засоби заохочення у публічному праві України. <i>Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні граї</i>: монографія / за ред.: О. В. Козаченко, С. Л. Стрельцов. Миколаїв: Іліон, 2016. С. 87–109.</p> <p>O'Neil J. M., Egan J. Men's and women's gender role journeys: A metaphor for healing, transition, and transformation. <i>Gender issues across the life cycle</i> / Ed. B. R. Wainrib. New York, NY: Springer, 1992. P. 107–123.</p>

<p>тези, доповідь</p>	<p>Боднар Т. В. Договір про закупівлю: особливості укладання і забезпечення. <i>Актуальні проблеми приватного права: договір як правова форма регулювання приватних відносин</i>: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 95-й річниці з дня народж. В. П. Маслова (Харків, 17 лют. 2017 р.). Харків: Право, 2017. С. 7–9.</p> <p>Данильян О. Г., Дьобань О. П. Досвід удосконалення органів державної влади в європейських країнах та можливості його використання в Україні. <i>Проблеми розбудови державності та народовладдя в Україні</i>: матеріали XXII Харків. політолог. читань (м. Харків, 21 трав. 2009 р.). Харків, 2009. С. 47–49.</p> <p>Шаповал В. Свобода та "природні права" людини як основа людського виміру права. <i>Антропологія права: філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи)</i>: матеріали першого всеукр. круглого столу, м. Львів, 16–17 верес. 2005 р. Львів: Край, 2006. С. 286–295.</p> <p>Wu C. K., Makhlouf M. M. Predicting the response of Aluminium casting alloys to heat treatment. <i>Light Metals 2011: Proceedings of the technical sessions presented by the TMS Aluminium Committee at the TMS 2011 Annual Meeting & Exhibition, San Diego, California, USA, 27 February – 3 March, 2011</i>. Hoboken, NJ: Wiley, 2011. P. 834–836.</p>
<p>стаття з довідкового видання</p>	<p>Баулін Ю. В. Обставини, що виключають злочинність діяння. <i>Великий енциклопедичний юридичний словник</i> / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ: Юрид. думка, 2007. С. 550.</p> <p>Гончаренко В. Д. Повне зібрання законів Російської імперії. <i>Велика українська юридична енциклопедія</i>. Харків: Право, 2016. Т. 1: Історія держави і права України. С. 573–574.</p> <p>Ріяка В. О. Декларація митна. <i>Юридична енциклопедія</i>. Київ: Укр. енцикл., 1998. Т. 2. С. 29.</p> <p>Bergmann P. G. Relativity. <i>The New Encyclopedia Britannica</i>. Chicago, IL: Encyclopedia Britannica, 1993. Vol. 26. P. 501–508.</p>
<p>стаття з продовжува- ного видання</p>	<p>Гетьман А. П., Лозо В. І. Державно-правові проблеми подолання екологічної кризи в епоху глобалізації. <i>Проблеми законності</i>. Харків. 2013. Вип. 123. С. 65–77.</p> <p>Данильян О. Г., Петришин О. В. Проблема взаємовпливу правового виховання державотворчого процесу: українські реалії. <i>Вісник Національної академії правових наук України</i>. Харків, 2010. № 2. С. 28–39.</p> <p>Семенюк О. Г. Заходи безпеки в системі охорони державної таємниці. <i>Держава і право. Юридичні науки</i>. Київ, 2016. Вип. 72. С. 152–166.</p>
<p>стаття з періодичного видання (журнал, газета)</p>	<p>Кулак Н. В. Актуальні питання правового статусу добровольчих формувань в Україні. <i>Часопис Київського університету права</i>. 2016. № 4. С. 84–88.</p> <p>Петришин О., Серьогіна С. Змішана республіканська форма державного правління: питання теорії та практики. <i>Право України</i>. 2009. № 10. С. 57–60.</p> <p>Benjamin A. C. The ethics of scholarship: A discussion of problems that arise in its application. <i>Journal of Higher Education</i>. 1960. Vol. 31, No. 9. P. 471–480.</p> <p>Середа М. Мирні зібрання: практика адмін. судів 2015 р. <i>Юридичний вісник України</i>. 2016. 12–18 лют. (№ 6). С. 5.</p> <p>Тацій В. Я., Тютюгін В. І., Пономаренко Ю. А. Виклики сучасності і кримінальне право. <i>Голос України</i>. 2016. 29 січ. (№ 16). С. 6–7.</p> <p>Itzkoff D. A touch for funny bones and earlobes. <i>New York Times</i>. 2010. March 31. P. C1.</p>

рецензії	<p>Биков О. Нагальність оптимального міжнародно-правового врегулювання глобальних біоетичних проблем сучасності. <i>Віче</i>. 2016. № 1/2. С. 20–21. Рец. на кн.: Третякова В. Г. Міжнародно-правове регулювання глобальних біоетичних проблем: монографія. Київ: Кондор, 2013. 407 с.</p> <p>Драч О. О. [Рецензія]. <i>Український історичний журнал</i>, 2016. № 1. С. 217–219. Рец. на кн.: Темченко А. І. Традиційні мантичні практики: архаїка знакової системи. Черкаси: ІнтралігаТОР, 2015. 112 с.</p> <p>Csikos R., Garcia E., Worley R. Book Reviews. <i>Journal of Criminal Justice Education</i>. 2010. Vol. 21, No. 1. P. 93–99. Review of the book: Beck E., Britto S., Andrews A. In the shadow of death: Restorative justice and death row families. Oxford, NY: Oxford University Press, 2007. 336 p.</p>
ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ	
Приклади	<p>Аналіз стану здійснення судочинства в 2015 році (за даними судової статистики). URL: http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/D7F9F72E78DA88ECC2257F730036F282 (дата звернення: 17.03.2017).</p> <p>Гетьман Є. А. Підзаконні нормативно-правові акти органів виконавчої влади України та іноземних держав: порівняльна характеристика. <i>Теорія і практика правознавства</i>: електрон. наук. фахове вид. 2016. Вип. 1 (9). URL: http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/66302 (дата звернення: 17.06.2016).</p> <p>Карнаух Б. П. Тлумачення договору: короткий нарис із наднаціональної і транснаціональної точок зору. <i>Проблеми законності</i>. 2016. Вип. 135. С. 39–51. DOI: http://dx.doi.org/10.21564/2414-990x.135.83852.</p> <p>Оболонец В. Ф. Базові засади системного аналізу злочинності та віктимізації в Україні: монографія. Харків, Костянтинівка, Сектор "С" АТО: Юрайт, 2016. 116 с. URL: http://dSPACE.nulau.edu.ua/bitstream/123456789/12015/1/Obolencev_2016_mon.pdf (дата звернення: 17.03.2017).</p> <p>Colletta L. Political satire and postmodern irony in the age of Stephen Colbert and Jon Stewart. <i>Journal of Popular Culture</i>. 2009. Vol. 42, No. 5. P. 856–874. DOI: 10.1111/j.1540-5931.2009.00711.x.</p> <p>Feminism. <i>Encyclopædia Britannica online</i>. URL: http://www.britannica.com/EBchecked/topic/724633/feminism.</p> <p>Trammell A. Magic: The gathering in material and virtual space: An ethnographic approach toward understanding players who dislike online play. <i>Meaningful Play 2010</i>: October 21–23, 2010, East Lansing, MI. URL: http://meaningfulplay.msu.edu/proceedings2010/mp2010_paper_42.pdf (Last accessed: 17.03.2017).</p>
ЗАКОНОДАВЧІ ТА НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ	
Приклади	<p>Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків: Право, 2016. 82 с.</p> <p>Конституційний Суд України: рішення, висновки / відп. ред. А. С. Головін; уклад.: К. О. Пігнаста, О. І. Кравченко. Київ: Логос, 2011. Кн. 10. 431 с.</p> <p>Правова основа діяльності органів державної влади: зб. нормат. актів / упоряд. П. М. Любченко. Харків: ФІНН, 2010. 303 с.</p> <p>Національна доктрина розвитку освіти: затв. Указом Президента України від 17.04.2002 р. № 347. <i>Освіта</i>. 2002. 24 квіт. (№ 14). С. 2–4.</p>

	<p>Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. <i>Голос України</i>. 2015. 10 черв. (№ 101). С. 4.</p> <p>Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: затв. наказом М-ва юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 (у ред. наказу від 26.12.2012 р. № 1950/5). <i>Офіційний вісник України</i>. 2013. № 3. Ст. 91.</p> <p>Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. <i>Відомості Верховної Ради України</i>. 2001. № 25–26. Ст. 131.</p> <p>Про порядок класифікації надзвичайних ситуацій: постанова Каб. Міністрів України від 15.06.1998 р. № 1099. <i>Офіційний вісник України</i>. 1998. № 28. Ст. 1062.</p> <p>Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. Дата оновлення: 12.03.2017. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page (дата звернення: 17.03.2017).</p> <p>Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1678-18 (дата звернення: 17.03.2017).</p> <p>Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році: від 15.09.2016 р. № 5132. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60035 (дата звернення: 17.03.2017).</p> <p>Ухвала апеляційного суду Полтавської області від 27 серпня 2014 р., судова справа № 551/818/14-к. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/41131992# (дата звернення: 17.06.2016).</p> <p>Case of Benham v. The United Kingdom (Application no. 19380/92): Judgment European Court of Human Rights, 10 June 1996. URL: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57990 (Last accessed: 17.03.2017).</p>
--	---

Примітка

При складанні бібліографічного опису необхідно використовувати скорочення, подані в ДСТУ 3582:2013 "Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою", ДСТУ 7093:2009 "Бібліографічний запис. Скорочення слів і словосполук, поданих іноземними європейськими мовами" (ГОСТ 7.11-2004, MOD) та ГОСТ Р 7.0.12-2011 "Библиографическая запись. Сокращение слов и словосочетаний на русском языке".

ЛІТЕРАТУРА

1. Артемчук Г.І., Курило В.М, Кочерган М.П. Методика організації науково-дослідної роботи: Навч. посіб. для студентів та викладачів вищих навчальних закладів. Київ, 2000. 271 с.
2. Білоусова Т.П., Маркітантов Ю.О. Основи наукових досліджень: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Кам'янець-Подільський, 2004. 120 с.
3. Болюбаш Я.Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти: Навч. посібник для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти. Київ, 1997. 64 с.
4. Гусарєв С.Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти. Київ: Знання, 2005. 375 с.
5. Дідик М.М., Горбатенко І.Ю. Основи наукових досліджень у криміналістиці: підруч. для вищих навч. закл. МВС України. Херсон: ВАТ «Херсонська міська друкарня», 2003. 214 с.
6. Женченко М. Загальна і спеціальна бібліографія: навч. посіб. Київ: Жнець, 2011. 255 с.
7. Зашкільняк Л.О. Методологія історії від давнини до сучасності. Львів, 1999. 226 с.
8. Інформація та документація. Бібліографічне посилення. Загальні положення та правила складання. ДСТУ 8302:2015. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 16 с.
9. Ківалова Т.С., Короткий Т.Р., Польовий М.А. Кваліфікаційна робота юриста: методика написання та захисту. Київ: Фенікс, 2011. 362 с.
10. Ковальчук В.В., Моїсєєв Л.М. Основи наукових досліджень: Навч. посіб. Київ: ВД «Професіонал», 2005. 240 с.
11. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник для вищих навч. закл. Київ: Кондор, 2006. 206 с.
12. Кушнарєнко Н.М., Удалова В.К. Наукова обробка документів: Підручник. Київ: Знання, 2006. 331 с.
13. Мей К. Інформаційне суспільство. Скептичний погляд. Київ: К.І.С., 2004. 220 с.
14. Методичні рекомендації до написання та захисту курсових робіт з правознавчих дисциплін: Посібник для студентів / С. Щудло, О. Проць. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2011. 30 с.
15. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А.Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
16. Положення про організацію наукової, науково-технічної діяльності у вищих навчальних закладах III та IV рівнів акредитації, затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України від 01 червня 2006 № 422 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1197-06>.
17. Попенко Я.В. Методичні рекомендації з дисципліни «Основи науково-педагогічних досліджень». Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2013. 40 с.
18. Попенко Я.В., Гапотій В.Д. Організація та методика написання дипломних (магістерських) робіт з історико-правознавчого циклу дисциплін: методичні рекомендації. Мелітополь, 2014. 50 с.
19. Попенко Я.В., Гапотій В.Д. Організація та методика написання курсових робіт з історико-правознавчого циклу дисциплін: методичні рекомендації. Мелітополь, 2014. 40 с.

20. Попенко Я.В., Гапотій В.Д., Мінкова О.Г. Організація та методика написання курсових робіт з правознавчого циклу дисциплін: методичні рекомендації. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2018. 64 с.
21. Попенко Я.В., Пачев С.І. Організація та методика науково-дослідної роботи студентів спеціальності «історія»: Навчальний посібник. Мелітополь, 2009. 114 с.
22. Попов В.Б. Практикум по Интернет-технологиям. Учебный курс. Питер, 2002. 480 с.
23. Стеченко Д.М., Чмир О.С. Методологія наукових досліджень: підручник. Київ: Знання, 2007. 317 с.
24. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: посібник. Київ: Академвидав, 2004. 208 с.
25. Швецова-Водка Г.М. Документознавство: словник-довідник термінів і понять: навч. посіб. Київ: Знання, 2011. 319 с.
26. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методи науково-дослідницької діяльності: Підручник. Київ: Знання, 2006. 307 с.
27. Эко Умберто. Как написать дипломную работу. Гуманитарные науки / Пер. с итал. Е. Костюкович. Санкт-Петербург: Симпозиум, 2004. 304 с.
28. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня. Методичні поради / автор-упорядник Л.А. Пономаренко. Київ: «Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», Вид-во «Толока», 2010. 80 с.
29. Як підготувати та захистити дипломну роботу. Методичні рекомендації для студентів-випускників зі спеціальності 081 Право / укл.: В.Г. Лукашевич. Запоріжжя: КПУ, 2016. 107 с.

ДОДАТКИ**ДОДАТОК 1**

Приклад оформлення титульного аркушу курсової роботи

**МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

Кафедра права

КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни

на тему: «_____»

здобувача вищої освіти:

групи

Код, найменування спеціальності

ПІБ

Керівник: звання, ПІБ

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка: ECTS _____

Члени комісії

(підпис) (прізвище та ініціали)_____
(підпис) (прізвище та ініціали)_____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Унікальність тексту _____ %

Мелітополь – 2019 рік

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Кафедра права

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни «Теорія держави і права»

на тему: «ДІЯЛЬНІСТЬ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ:
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ»

здобувача вищої освіти:

групи 517-п

Код, найменування спеціальності 081 Право

ПІБ Іванов Сергій Петрович

Керівник: доц., к.ю.н. ПІБ

Національна шкала добре

Кількість балів 78

Оцінка: ECTS C

Члени комісії

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Унікальність тексту 65 %

Зразок змісту курсової роботи

АНОТАЦІЯ	2
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА ІСТОРИОГРАФІЯ ПИТАННЯ	6
1.1. Джерельна база дослідження	6
1.2. Історіографія проблеми	9
РОЗДІЛ 2. СОБОРНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ В ПОЛІТИЧНОМУ КУРСІ УРЯДУ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ	12
2.1. Боротьба українського політичного проводу за набуття національно-територіальної автономії	12
2.2. Державно-правовий статус українських земель на Брест-Литовській конференції	16
РОЗДІЛ 3. ПРОГРАМА ЄДНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У ДЕРЖАВОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ГЕТЬМАНА П. СКОРОПАДСЬКОГО	20
3.1. Територіальні питання в період Української Держави	20
3.2. Територіальне питання під час українсько-російських переговорів	24
ВИСНОВКИ	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	30
ДОДАТКИ	32

Зразок переліку умовних скорочень

ЗМІ	Засоби масової інформації
ЗО УНР	Західна область Української Народної Республіки
ЗУНР	Західноукраїнська Народна Республіка
МЗС	Міністерство закордонних справ
МЗС УНР	Міністерство закордонних справ Української Народної Республіки
МЗС УД	Міністерство закордонних справ Української Держави
НДМ	Надзвичайна дипломатична місія
РМ УНР	Рада Міністрів Української Народної Республіки
РНК	Рада народних комісарів
РНМ	Рада Народних Міністрів
УД	Українська Держава
УДХП	Українська демократично-хліборобська партія
УНДС	Український Національно-Державний Союз
УНК	Український Національний Комітет
УНР	Українська Народна Республіка
УНС	Український Національний Союз
УПСР	Українська партія соціалістів-революціонерів
УПСС	Українська партія соціалістів-самостійників
УПСФ	Українська партія соціалістів-федералістів
УСДРП	Українська соціал-демократична робітничка партія
УСС	Українська селянська спілка
ЦР	Центральна Рада

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

Рецензія на курсову роботу

Здобувача вищої освіти _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Код, найменування спеціальності _____, який навчається в групі _____

Курсова робота з _____
(найменування навчальної дисципліни)

Тема: _____

Реєстраційний номер № _____ Дата одержання роботи «__» ____ 20__ р.

Оцінка _____ Дата повернення роботи «__» ____ 20__ р.

Рецензія _____
(вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

ЗМІСТ РЕЦЕНЗІЇ

(підпис)

ДОДАТОК 6

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГОКафедра права

Дисципліна (_____)

Спеціальність _____

Курс _____ Група _____ Семестр _____

ЗАВДАННЯ
на курсову роботу студента

(Прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема курсової роботи
2. Термін захисту курсової роботи _____
3. Вихідні дані до роботи _____
4. Перелік питань, які підлягають розробці
 1. _____
 2. _____
 3. _____
5. Перелік графічного матеріалу _____
6. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Найменування етапів курсової роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітки
1	Вибір теми та її затвердження		
2	Підбір літератури та складання бібліографії		
3	Складання робочого плану		
4	Опрацювання літературних джерел та визначення основних напрямків дослідження теми		
5	Підготовка основних елементів вступу		
6	Збирання фактологічного матеріалу його опрацювання		
7	Підготовка розділу 1		
8	Підготовка розділу 2		
9	Підготовка розділу 3		
10	Узагальнення одержаних результатів та формулювання загальних висновків		
11	Редакційно-технічне та мовностилістичне оформлення роботи		
12	Одержання відзиву наукового керівника		
13	Подання остаточного варіанта роботи на кафедру		
14	Одержання рецензії фахівця на роботу та допуск до захисту		
15	Захист роботи		

Здобувач вищої освіти (підпис)

(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник (підпис)

(прізвище, ім'я, по батькові)

«__» _____ 20__ р.